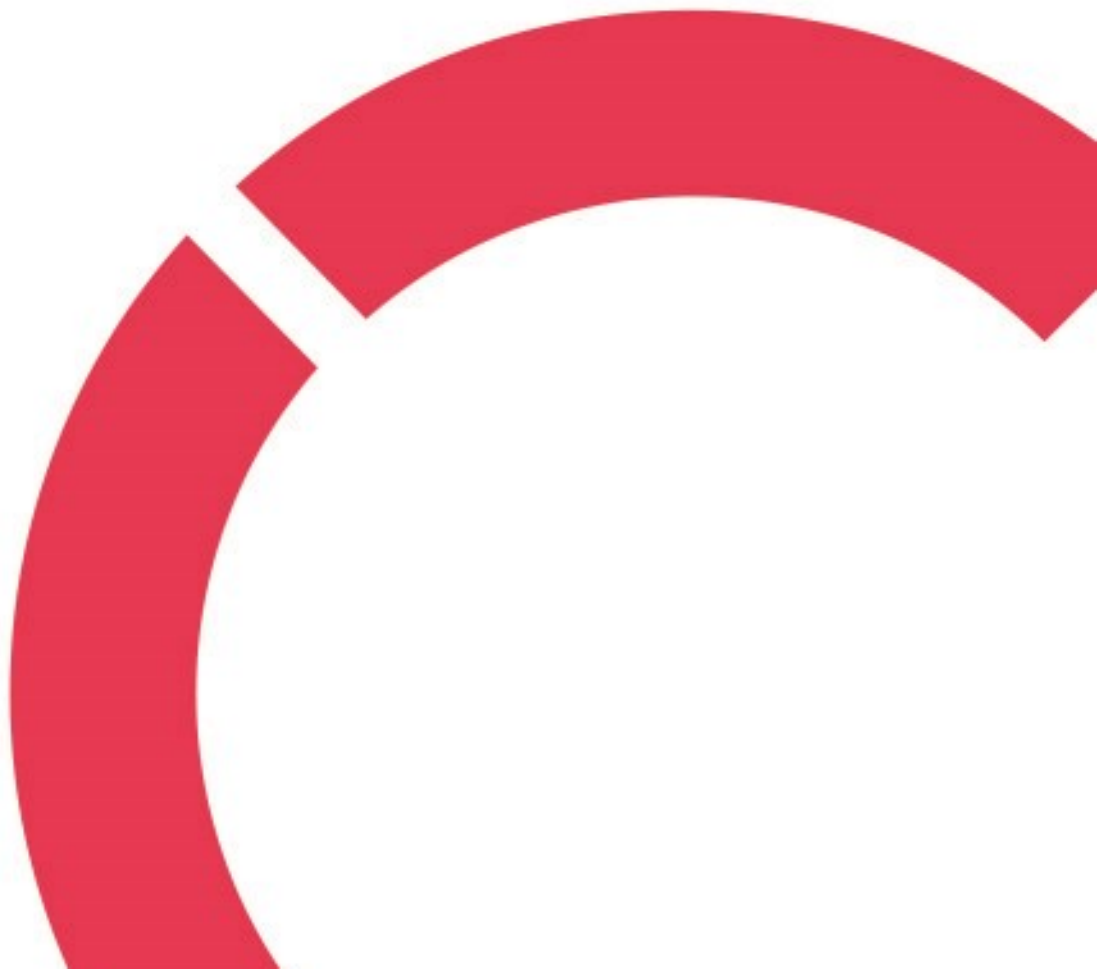

Ville Rautavuo

VÄLITTÄÄKÖ KUKAAN, JOS VAIN HÄIPYY

Sijaishuoltopaikasta kadonneet lapset ja nuoret Helsingin Sanomissa vuosina 2013–2023

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutus
Toukokuu 2024**

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Toukokuu 2024	Tekijä Ville Rautavuo
Koulutus Sosionomi		☒ AMK ☐ YAMK
Työn nimi VÄLITTÄÄKÖ KUKAAN, JOS VAIN HÄIPYY. Sijaishuoltoapaikasta kadonneet lapset ja nuoret Helsingin Sanomissa vuosina 2013–2023.		
Työn ohjaaja Leena Raudaskoski		Sivumäärä 44 + 1
Työelämäohjaaja -		
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tarkastella Helsingin Sanomien vuosina 2013–2023 julkaisemia kirjoituksia, jotka käsittelevät sijaishuollosta kadonneita lapsia ja nuoria eli hatkaamista. Opinnäytetyön aineisto koostui 76:sta jutusta, joita analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla. Aineiston analyysissa yhdisteltiin sekä määrällistä että laadullista tarkastelua.</p> <p>Opinnäytetyössä tutkittiin, miten sijaishuoltoapaikasta kadonneita lapsia ja nuoria käsitellään Helsingin Sanomissa vuosina 2013–2023 ja millaiset asiat ja ilmiöt esiintyvät yhdessä sijaishuoltoapaikasta kadoksissa olemisen käsittelyn kanssa. Opinnäytetyön tietoperusta käsittelee lastensuojelun historiaa ja eri aikakausien käsitteitä suojelua tarvitseville lapsille, lastensuojelun tukitoimia ja sijaishuoltoapaikasta katoamista eli hatkaamista ilmiönä.</p> <p>Aineiston perusteella sijaishuoltoapaikasta kadonneita lapsia ja nuoria käsitellään usein rikoksen tekijöinä, päihteitä ongelmallisesti käyttävinä ja välillä myös rikoksen uhreina. Jopa puolet (38) tutkimusaineistona olevista jutuista yhdisti sijaishuoltoapaikasta kadoksissa olemisen ja syyllistymisen rikolliseen toimintaan ja lähes yhtä monessa (37) oli esillä päihteiden käyttö.</p> <p>Kadonneiden lasten ja nuorten oma toimijuus korostui aineistossa ja sijaishuoltoapaikasta kadoksissa olemisen taustoja syitä käsiteltiin vain harvoin yksilöä laajemmasta näkökulmasta. Lastensuojelun historiasta tuttu tapa käsitteellistä sijaishuollosta asuvia ja sieltä kadoksissa olevia lapsia ja nuoria pahantapaisuuden ja kurittomuuden kautta on tämän opinnäytetyön tulosten perusteella tunnistettavissa myös Helsingin Sanomien viimeisen 11:sta vuoden aikana julkaisemista jutusta.</p>		
Asiasanat sijaishuolto, sijaishuoltoapaikasta katoaminen, hatkaaminen, lastensuojelu, sisällönanalyysi		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date May 2024	Author Ville Rautavuo
Degree programme Bachelor of Social Services		
Name of thesis DOES ANYONE CARE IF YOU JUST GET LOST. Children and young people who are missing from a foster care in Helsingin Sanomat in 2013–2023.		
Centria supervisor Leena Raudaskoski	Pages 44 + 1	
Instructor representing commissioning institution or company -		
<p>The purpose of this thesis was to examine the articles published in Helsingin Sanomat between 2013 and 2023, which deal with children and young people who had run away from foster care. The thesis data consisted of 76 articles, which were analysed using a data-driven content analysis. The analysis of the data combined both quantitative and qualitative analysis.</p> <p>The thesis studies how children and young people missing from foster care are treated in Helsingin Sanomat in 2013-2023 and what kind of issues and phenomena are discussed together with the of being missing from foster care. The knowledge base of the thesis discussed the history of child protection and the concepts of different eras for children in need of protection, child protection support measures and disappearance from foster care as a phenomenon.</p> <p>Research material suggest that children and young people who run away from foster care are often treated as offenders, problematic substance abusers and sometimes as victims of crime. As many as half (38) of the articles in the material linked being missing from foster care with committing a crime, and almost as many (37) involved substance abuse.</p> <p>The personal agency of the missing children and young people was emphasised in the data and the reasons for being missing from care were rarely discussed from a broader perspective than the individual. A familiar habit from the history of child protection is the conceptualisation of children living in and missing from foster care through maliciousness and indiscipline. This conceptualisation is also recognisable from the results of this thesis in the articles published by Helsingin Sanomat over the last 11 years.</p>		
<p>Key words child welfare, content analysis, foster care, missing from foster care, runaway children,</p>		

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT
SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 OPINNÄYTETYÖN TIETOPERUSTA	3
2.1 Lastensuojelun historia.....	3
2.2 Lastensuojelun avohuollon tukitoimet	5
2.3 Kiireellinen sijoitus ja huostaanotto.....	6
2.4 Sijaishuollosta kadoksissa oleminen ilmiönä.....	7
2.5 Sijaishuoltopaikasta katoamisen taustalla olevia syitä.....	9
3 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TOTEUTUS	12
3.1 Tutkimustehtävä	12
3.2 Tutkimusaineisto	13
3.3 Tutkimusmenetelmä	15
3.4 Eettisyys ja luotettavuus	17
4 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET	20
4.1 Aineiston luokittelu analyysivaiheessa	20
4.2 Yleiskatsaus aineistoon	21
4.3 Mielipidekirjoitukset.....	25
4.4 Riskit.....	28
4.4.1 Päihteiden käyttö.....	31
4.4.2 Rikoksiin syylistyminen.....	32
4.4.3 Rikoksen uhriksi joutuminen.....	34
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	36
6 POHDINTA	39
LÄHTEET	41
LIITTEET	
KUVIOT	
KUVIO 1. Hatkaamista ja sijaishuollosta kadonneita lapsia ja nuoria koskevat maininnat ja aiheen käsittelyn laajuus HS:ssa vuosina 2013–2023.....	22
KUVIO 2. Hatkaamista ja sijaishuollosta kadonneita lapsia ja nuoria koskevat maininnat osastoittain HS:ssa vuosina 2013–2023.....	24
KUVIO 3. Hatkaamiseen ja sijaishuollosta kadoksissa olemiseen liitetyt riskit HS:ssa vuosina 2013–2023.....	29
KUVIO 4. Hatkaamiseen ja sijaishuollosta kadoksissa olemiseen liitetyt riskit HS:ssa vuosina 2013–2023/vuosittainen vaihtelu.....	30

1 JOHDANTO

Ensimmäiset kosketukseni sosiaalialan työhön sain verrattain pian sosionomiopintojeni alun jälkeen, kun päätin kokeeksi hakea keikkatöitä lastensuojelun sijaishuollosta, kiireellisesti sijoitettuja lapsia ja nuoria vastaanottavasta kunnallisesta perhetukikeskuksesta. Tämän jälkeen olen koko opiskeluajan tehnyt enemmän ja vähemmän töitä sijaishuoltoyksiköissä, joissa lastensuojelun laitoshoidon arki on ehtinyt tulla tutuksi. Sijaishuollon yksi haastavimmista tilanteista on se, kun lapsi tai nuori karkaa ja on kadoksissa sijoituspaikastaan. Kyseessä on vakava ongelma, joka koskettaa sijaishuoltopaikan lisäksi lastensuojelun sosiaalityötä, sosiaali- ja kriisipäivystystä, poliisia, hätäkeskusta, koulua ja lapsen tai nuoren vanhempia ja muuta lähipiiriä. On selvää, että tässä tilanteessa sijaishuolto ei voi toteuttaa lakisääteistä tehtäväänsä kodin ulkopuolella tapahtuvasta lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämisestä (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 49). Sen lisäksi, että sijaishuollon tarkoitus ja tavoitteet eivät voi toteutua lapsen tai nuoren ollessa kateissa, liittyy näihin tilanteisiin aivan erityinen riski hyvinvoinnin vaarantumisesta. Sijaishuoltopaikasta kadoksissa oleva lapsi tai nuori on lähtökohtaisesti aina hyvin haavoittuvassa asemassa ja altis päätymään omaa turvallisuuttaan vaarantaviin olosuhteisiin. (Haapala, Kajjanen, Minkkinen & Westlund 2023, 190.)

Lapsen tai nuoren sijaishuoltopaikasta karkaamisen taustoihin liittyy hyvin monenlaisia tekijöitä ja ammattilaiset saattavat kokea, ettei heillä ole riittäviä keinoja tilanteen ratkaisemiseksi. Suomessa on myös enenevässä määrin käyty keskustelua siitä, ovatko lainsäädäntö ja valtakunnalliset käytänteet riittäviä varmistamaan lapsen etua ja turvallisuutta silloin, kun lapsen oireilu ilmenee karkaamisena ja kadoksissa olemisena (Isoniemi 2019, 5). Tästä huolimatta ilmiötä ja aihepiiriä on tutkittu vasta verrattain vähän (Kekkonen & Pekkarinen 2024, 12; Selkämaa 2022, 2). Kimmokkeen opinnäytetyöni aiheen valinnalle sain osallistuttuani keväällä 2023 sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus STEA:n rahoittaman valtakunnallisen lastensuojeluyhteisö Pesäpuu ry:n Hatkassa – *sijaishuoltopaikasta luvatta poistuminen ja sinne palaamatta jääminen* -hankkeen opinnäytetyö-webinaariin, jossa esiteltiin aihepiiriin liittyviä tutkimustarpeita.

Oma mielenkiintoni kohdistui nopeasti siihen, miten sijaishuollosta kadoksissa olevia lapsia ja nuoria ja ilmiötä ylipäätään on käsitelty mediassa ja julkisessa keskustelussa. Aloitin opinnäytetyöprosessin selvittämällä, oliko vastaavaa tutkimusta jo tehty tai oliko sellaista mahdollisesti tekeillä. Pesäpuu ry:n Hatkassa-hankkeen kehittämisspällikkö Onni Westlund (2023) vastasi tiedusteluihini nopeasti, ettei

heidän tiedossaan ollut aihepiiriä koskevaa tutkimusta tai opinnäytetyöprosessia ja kannusti minua tarttumaan aiheeseen.

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan sitä, miten Helsingin Sanomissa käsitellään sijaishuoltopaikassa kadonneita lapsia ja nuoria ja koko ilmiötä laajemmin vuosina 2013–2023. Media-aineiston tarkasteleminen on erityisen kiinnostava ja aiheen kannalta relevantti siksi, että se, miten asioista ja ilmiöistä puhumme, vaikuttaa väistämättä myös siihen, mitä niistä ajattelemme. Olen työssäni sijaishuollossa todistanut usein tilanteita, joissa sosiaalihuollon korkeasti koulutetut ammattilaiset suhtautuvat jopa välinpitämättömästi tilanteisiin, joissa nuori on ollut kateissa sijaishuoltopaikasta jo pitkiäkin aikoja. En tulkitse tämän johtuvan yksittäisten työntekijöiden ammattitaidosta tai arvointikyvystä, vaan ymmärrän suhtautumisen liittyvän laajempaan asenneilmapiiriin ja tapaan, jolla olemme tottuneet suhtautumaan lastensuojeluyksiköistä kadoksissa oleviin lapsiin. Myös tutkimuksessa on todettu, että lastensuojelun kadoksissa olevat lapset ja nuoret kohtaavat hyvin vahvaa stigmatisointia niin yhteiskunnan kuin ammattilaistenkin taholta (Haapala ym. 2023, 190–191). Sanomalehti-aineiston tarkastelu tarjoaa mahdollisuuden selvittää sitä, miten aihepiiristä puhutaan julkisessa keskustelussa ja millaisia mahdollisia arvoja ja asenteita sen kautta tullaan välittäneeksi.

Tämä opinnäytetyö jakautuu aihepiirin tietoperustaiseen ja empiiriseen tarkasteluun. Tietoperustassa avaan opinnäytetyössä tarkasteltavan ilmiön, hatkaamisen ja sijaishuollosta kateissa olemisen kannalta keskeistä aiempaa tutkimustietoa ja lainsäädäntöä. Taustoitan aihetta katsauksella lastensuojelun sijaishuollon historiaan, lastensuojelulakiin ja kodin ulkopuoliseen sijoitukseen liittyviin kysymyksiin. Lastensuojelun toimenpiteet ja sijaishuollon järjestäminen ovat opinnäytetyöni aiheen laajempi viitekehys ja tärkeä esiympäristön muodostaja tarkastelun kohteena olevalle ilmiölle. Tietoperustassa esittelen myös hatkaamista ja sijaishuollosta kadonneita lapsia ja nuoria koskevaa aiempaa suomalaista tutkimusta ja siinä esille nousseita keskeisiä havaintoja.

Opinnäytetyöni empiirisessä osuudessa esittelen ensiksi tutkimustehtäväni, aineistolle esittämäni tutkimuskysymyksen ja työni tavoitteet. Tämän jälkeen esittelen tutkimusaineiston ja kuvaan aineiston valintaa ja keräämistä ohjanneita ratkaisuja mahdollisimman läpinäkyvästi. Omassa luvussaan esittelen myös valitun tutkimusmenetelmän ja sen tarjoaman viitekehysten aineiston analyysille. Empiirisessä osuudessa kuvaan myös opinnäytetyön tekemisen eettisyyttä ja luotettavuutta. Lopuksi esittelen opinnäytetyöni tulokset ja niiden perusteella tekemäni johtopäätökset aineistolle esittämäni tutkimuskysymyksen kautta. Lopuksi pohdin opinnäytetyöprosessia, siinä oppimiani asioita ja mahdollisia käsiteltyyn ilmiöön liittyviä jatkotutkimustarpeita.

2 OPINNÄYTETYÖN TIETOPERUSTA

Tässä luvussa esitellään tämän opinnäytetyön kannalta keskeistä tietoperustaa. Tietoperusta alkaa lyhyellä katsauksella lastensuojelun historiaan Suomessa, minkä jälkeen siirrytään lastensuojelun tukitoimien ja kodin ulkopuolelle sijoittamisen järjestämiseen. Nämä luvut toimivat taustoituksena ja välttämättömän esiymmärryksen muodostajana opinnäytetyön aiheena olevalle lastensuojelun sijaishuollosta kadoksissa olemiselle. Opinnäytetyön varsinainen viitekehys muodostuu lastensuojelun sijaishuollosta kadonneita lapsia ja nuoria ja hatkaamista käsittelevän aiemman tutkimustiedon pohjalle.

2.1 Lastensuojelun historia

Suomessa on kautta aikojen ymmärretty lastensuojelu yhtäältä lasten turvattomuuden hoitamisena ja toisaalta pahantapaisuuden poistamisena. 1800-luvun lopussa valettiin perusta pahantapaisille lapsille tarkoitettulle valtion järjestämälle kasvatuslaitosjärjestelmälle. Kuntien vastuulle jäivät ”siveellisessä suhteessa huonosti hoidettujen laiminlyötyjen ja turvattomien” lasten huolto perhehoidossa ja lastenkodeissa. Jakoa turvattomiin ja pahantapaisiin oli tehty jo vuoden 1852 köyhäinhoitoasetuksessa, mutta 1900-luvun alussa Keisarillisen senaatin asettaman suojelukasvatuskomitean myötä jako vahvistui. (Hoikkala 2020, 21.) Suojelukasvatuskomitean vuonna 1905 esittämällä mietinnöllä korvattiin vuoden 1879 vaivashoitoasetus. Suojelukasvatuskomitean ajatukset yhdistivät turvattomuuden ja epäsosiaalisuuden sekä niiden väliset suhteet. Suojelukasvatusaatteeseen kuului ajatus, että lasten huonohoitoisuus ja pahantapaisuus olivat yhteiskunnallinen vaara ja tätä varten tarvittiin suojelukasvatusjärjestelmä. Komitean kanta oli, että lastenkasvatuksen tulisi perustua yhteiskunnan suojeluun pahantapaisilta lapsilta. (Salenius 2023, 17.)

Ensimmäisen lastensuojelulain tullessa voimaan 1937 ja siirryttäessä 1940-luvulle alettiin vaiheittain ymmärtämään myös lastensuojelun tärkeys panostuksen kohteena. Hyvinvointivaltion alkaessa hiljalleen rakentua muun muassa orvoksi jääneiden lasten asema parani, perhenäkökulmaa alettiin ymmärtämään ja lapsiperheisiin ryhdyttiin panostamaan myös taloudellisesti. 1940-luvulla alettiin myös kehittämään erilaisia lastensuojelun laitostyöntöjä. Tuon ajan lastensuojelulaitoksia olivat vastaanottokodit, lastenkodit, kasvatuslaitokset, koulukodit sekä erityishuoltolaitokset. Laki nuorista rikoksentehtävistä tuli voimaan vuonna 1943. Lain merkittävimpiä uudistuksia olivat alle 15-vuotiaiden näkeminen rikosoikeudellisesti lapsina, heidän erottamisensa tuomioistuinkäytännöistä, kurituksen ja

kasvatuslaitossijoituksen poistaminen sekä siirtäminen lastensuojelun toimenpiteiden alle. (Harrikari 2019, 197.) Lainsäädäntö erotti nuorisorikollisuuden ja lastensuojelun omiksi linjoikseen 1943, mutta juridinen eronteko oli silti usein häilyvää. Omaisuusrikos oli pääsyy 70 prosentissa kasvatuslaitossijoituksista vuonna 1945. Vuosina 1945–1956 83 prosentissa poikien koulukotisijoituksen syynä oli varkaus. Tyttöjen yleisin syy sijoitukselle oli karkailu (68 prosenttia), varkaus puolestaan kolmanneksi yleisin syy (51 prosenttia). (Harrikari 2019, 206.) Vuonna 1947 perustettiin myös ensimmäinen Lastensuojelukomitea havainnoimaan ja poistamaan epäkohtia lastenkotien toiminnassa. Komitea korosti perheen tärkeyttä ja kotia ensisijaisena kasvuympäristönä laitoksen sijasta, mutta piti laitoksia tärkeinä lasten suojaamisen ja tarkkailun kannalta. Myös kurinpitoon alettiin kiinnittämään enemmän huomiota; lastensuojelukomitea perusteli yleisesti käytössä olleista ruumiinrangaistuksista luopumista, koska siitä oli saatu hyviä tuloksia Ruotsissa ja Englannissa. Ruumiillista kuritusta esimerkiksi vitsalla käytettiin valtion koulukodeissa vielä 1950-luvulla, vaikka sen huonot vaikutukset lapsen ja nuoren kehitykselle tiedostettiin. (Hoikkala 2020, 71.)

1950-luvulla sosiaalisen sopeutumattomuuden käsite korvasi pahantapaisuuden ja huonohoitoisuuden häiriintyneisyydellä. Pahantapaisuus käsitteenä säilyi yhä, mutta se nähtiin yhdeksi sopeutumattomuuden alalajiksi ja oireeksi. (Harrikari 2019, 213–215.) 1970-luvulla Sosiaalihuollon periaatekomitea esitti *Perheiden ja alaikäisten sosiaalihuoltoa koskevassa mietinnössään* (1973), että aiemmasta ”oireperusteisena” tehtävästä ”turvattomien” huollosta ja suojelukasvatuksesta tulisi luopua. Mietinnössä nähtiin turvallisuuden tunteen häiriintymisen olevan lapsen ongelmallisten käyttäytymismuotojen taustalla. Tämän johdosta lasten hallinnollisesta luokittelusta ”turvattomiin” ja ”suojelukasvatuksellisiin” tuli luopua, 16 vuoden alaikäisyyden ikärajaa muuttaa ja lastensuojelun ja rikosoikeuden ikärajat harmonisoida siten, että lapsi on alle 15-vuotias ja nuori 15–20-vuotias. (Harrikari 2019, 239.)

Periaatekomitea esitti myös, ettei pelkästään aineellisten perustarpeiden tyydyttäminen riitä lastensuojelun toimenpiteinä, vaan turvallisuus- ja viihtyvyydenkööhtiin tulisi kiinnittää myös huomiota. Vuonna 1981 asetettiin toimikunta uudistamaan auttamattomasti vanhaksi jäänyttä vuoden 1936 lastensuojelulakia. Toimikunta esitti 1970-luvun nopean kaupungistumisen synnyttäneen paljon lastensuojelullisia ongelmia kuten työttömyyttä, alkoholin käyttöä, avioerojen määrän kasvun ja pienten lasten äitien työssäkäynnin. Lisäksi lyhyen tähtäimen taloudellisuus- ja tehokkuusvaatimukset, tiedon puute ja kaupallisuuden tarjoamat korvikkeet nähtiin jo tuolloin ongelmien aiheuttajina. Uutena lastensuojelua tarvitsevana ryhmänä toimikunta esitti myös ”hyvin toimeentulevat perheet”, joiden avuntarve ei näy päällepäin, eivätkä heidän ongelmansa johdu aineellisista puutteista. (Harrikari 2019,

260–262.) 1980-luvun lopussa suomalainen lastensuojelun tiedontuotanto lisääntyi ja nuorisohuollon työryhmä toi syrjäytymisen käsitteen lastensuojeluun. 1990-luvun alun talouslama heikensi erityisesti pienituloisten lapsiperheiden asemaa ja kiihdytti lapsiperheiden polarisaatiota. Vuosina 1990–2003 suhteellisen köyhyysrajan alla elävien lasten lukumäärä kolminkertaistui. (Harrikari 2019, 274, 276, 283.) 1990-luvun puolestavälistä keskustelu siirtyi huoleen, riskeihin ja varhaiseen puuttumiseen. Tässä orientaatioissa nimenomaan varhaisella havaitsemisella ja puuttumisella pyrittiin turvaamaan ja suojaamaan lasta. Tämä on saattanut olla syynä myös lastensuojelun toimenpiteiden ja asiakkuuksien voimakkaalle kasvulle. Lamavuosina alkanut kasvu esimerkiksi kiireellisissä sijoituksissa ja huostaanotoissa on jatkunut aina tähän päivään asti. Vuonna 1987 huostassa oli 6475 lasta, vuonna 2010 9729 lasta ja 2023 huostaanotettuja lapsia oli 11 300. Kiireellisiä sijoituksia oli vuonna 1991 muutamia satoja, kun taas vuonna 2023 kiireellisiä sijoituksia tehtiin 4873. (Harrikari 2019, 301; THL 2024b.)

2.2 Lastensuojelun avohuollon tukitoimet

Avohuollon tukitoimet ovat aina ensisijaisia kodinulkopuoliseen sijoitukseen ja huostaanottoon nähden. Niiden tarkoituksena on edistää ja tukea lapsen myönteistä kehitystä, sekä tukea ja vahvistaa vanhempien, huoltajien ja lapsen hoidosta vastaavien henkilöiden kasvatustaitoja ja -mahdollisuuksia. Avohuollon tukitoimia voivat olla muun muassa: lapsen kuntoutumista tukevat hoito- ja terapiapalvelut, tehostettu perhetyö, perhekuntoutus, tuki lapsen ja vanhempien ongelmatilanteen ratkaisemiseen, lapsen taloudellinen ja muu tukeminen koulunkäynnissä, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 36.) Suomessa oli vuonna 2023 avohuollon asiakkaana 38 531 lasta tai nuorta (THL 2024b).

Avohuollon tukitoimena voidaan myös tehdä sijoitus; avohuollon sijoitus voi koskea lasta, huoltajaa lapsen kanssa tai koko perhettä. Avohuollon sijoitukseen tarvitaan pääasiallisesti kummankin huoltajan ja yli 12-vuotiaan lapsen suostumus. (THL 2024a.) Avohuollon sijoituksessa ei voida käyttää lastensuojelulain 11 luvun mukaisia rajoitustoimenpiteitä. Avohuollon sijoitusta ei voida käyttää toistuvasti tukitoimena, vaan silloin tulisi selvittää huostaanoton edellytyksiä. (THL 2024a.) Vapaaehtoisuuden ja kenties rajoitustoimenpiteiden puuttumisen vuoksi luvattomat poistumiset eivät ole yleisiä avohuollon sijoituksissa; avohuollon sijoituksen päätöksellä kodin ulkopuolelle sijoitettu lapsi tai nuori saakin halutessaan poistua sijaishuoltopaikastaan. Luvaton poistuminen avohuollon sijoituksessa

luultavasti kuitenkin johtaa järeämpiin tukitoimiin eli kiireelliseen sijoitukseen tai huostaanottoon. (Kekkonen & Pekkarinen 2024, 12.)

2.3 Kiireellinen sijoitus ja huostaanotto

Kodin ulkopuoliseen sijoitukseen ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan ryhtyä vain, jos se on lapsen edun mukaista, eivätkä avohuollon tukitoimet ole lapsen edun mukaisia tai jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 40). Lapsen asioista vastaava sosiaalitekijä valmistelee lapsen sijoittamisen ja valitsee sijaishuoltoapaikan lapsen arvioitujen tarpeiden mukaan. Lapsi tai nuori voidaan sijoittaa joko perhe- tai laitoshoitoon tai muulla tarkoituksenmukaisella, lapsen edun mukaisesti edellyttämällä tavalla. Lapsen yksilölliset tarpeet tulisivat ottaa huomioon sijaishuoltoapaikkaa valittaessa. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 49.) Perhehoitoa pidetään ensisijaisena sijoituspaikkana laitoshoitoon nähden. Laitoshoidon tulee kyseeseen silloin kun lapsen etu on saada enemmän tukea kuin mitä perhehoidossa pystytään järjestämään (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 50). Perhehoito tarkoittaa yleensä sijaisperhettä tai ammatillista perhekotiä (Perhehoitolaki 263/2015, § 2). Laitoshoidon tarkoittaa puolestaan sijoitusta sijaishuollon yksikköön. Yksiköitä ovat lastenkodit, koulukodit, sekä näihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 57 §). Kiireellinen sijoitus voi kestää yhdellä viranomaispäätöksellä enimmillään 30 vuorokautta. Jos huostaanoton tarvetta tai tukitoimien kartoitusta ei ole saatu tässä ajassa tehtyä, voidaan kiireellistä sijoitusta jatkaa toiset 30 vuorokautta (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, 38 §). Tuon 60 vuorokauden aikana lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on tehtävä päätös mahdollisista jatkotoimenpiteistä. Noin puolet (44 prosenttia) vuonna 2022 kiireellisesti sijoitetuista lapsista oli vuoden 2023 loppuun mennessä huostaanotettuja (THL 2024b).

Lapsi on otettava hyvinvointialueen huostaan ja hänelle on järjestettävä sijaishuolto, jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä; tai lapsi vaarantaa vakavasti terveytensä tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla noihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 40).

Huostaanotossa vastuu lapsen hoidosta ja kasvattamisesta siirtyy hyvinvointialueelle. Huostaanotto on viimesijaisin toimenpide turvata lapsen kasvua ja kehitystä sekä lapsen oikeuksien toteutumista. Lapsella itsellään sekä hänen vanhemmillaan, huoltajalla tai lapsen kasvatuksesta ja hoidosta vastanneella henkilöllä on oikeus tulla kuulluksi asiassa (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 42)

Huostaanotto voidaan toteuttaa vapaaehtoisesti tai tahdonvastaisesti. Jos huoltaja tai 12 vuotta täyttänyt lapsi eivät vastusta, päätöksen tekee johtava viranhaltija, lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän valmisteltua asian (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 13, § 43). Tahdonvastaisesta huostaanotosta on kyse silloin, kun yli 12-vuotias lapsi tai huoltaja vastustavat huostaanottoa tai siihen liittyvää sijaishuoltoon sijoittamista. Tällöin asian ratkaisee hallinto-oikeus. (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 43.) Huostaanotto on voimassa toistaiseksi, kunnes lapsi täyttää 18 vuotta tai jos huostaanotolle ei ole enää perusteita (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 47).

Sijaishuolto on määritelty Lastensuojelulaissa ”*Huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain §83:ssä tarkoitetun väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella*” (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417, § 49). Vuonna 2023 kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia oli Suomessa 17 299, joista 11 300 oli huostaanotettuja. Loput 5999 lasta olivat joko kiireellisen sijoituksen päätöksellä, avohuollon tukitoimena tai jälkihuollon sijoittamina. Tilastoja katsottaessa on hyvä muistaa, että sama lapsi on voi olla yhden tarkasteluvuoden aikana sekä kiireellisesti sijoitettuna että huostaanotettuna. Huostaanotetuista lapsista huomattava enemmistö, 74 prosenttia, on ollut saman vuoden aikana myös kiireellisesti sijoitettuna. Sijoitetuista lapsista ja nuorista 52 prosenttia oli poikia ja 48 prosenttia tyttöjä. Sijoitustoimenpiteet vaihtelevat suuresti lapsen iän mukaan. Lähestulkoon kaikki alle 6-vuotiaat olivat sijoitettuna perhesijoitukseen, kun vastaavasti laitokseen oli sijoitettuna yli puolet 16–17-vuotiaista. (THL 2024b.)

2.4 Sijaishuollosta kadoksissa oleminen ilmiönä

Nuoren karkaaminen laitoksesta ei ole uusi ilmiö; jo 1960-luvulla on raportoitiin nuorten taipumuksesta kapinoida karkaamalla lastenkodeista. Yleisin syy karkaamiselle oli lastenkodin rajoitustoimien vastustaminen. Etenkin poikien yleisin syy kurinpidollisiin toimiin oli 1970-luvulle tultaessa karkaaminen. Termiä *hatka* käyttivät jo tuolloin lastenkotien työntekijät raportoidessaan nuoren käytöksestä vihkoihin. (Hoikkala 2020, 93–94.) Hatkaamisesta onkin erityisesti sijaishuollossa olevien nuorten ja sijaishuollon työntekijöiden omassa puhekielessä tullut vakiintunut ilmaus lapsen tai nuoren luvattomalle poistumiselle sijaishuollon yksiköstä (Selkämaa 2022, 2). Sopivin englanninkielinen vastine hatkassa olevalle/ hatkalaisille on sanottu olevan runaway/runaways. Muita englanninkielisiä luvattonta poissaoloa kuvaavia sanoja ovat muun muassa abscond, elopment, going missing tai missing child. On huomionarvoista, että edellä mainittuja ilmauksia käytetään myös tilanteissa, joissa lapsi on

kateissa vastoin omaa tahtoaan. Suomessa sen sijaan sijaishuolto paikasta luvatta poistumisesta puhutaan termein karkaaminen, luvaton poistuminen tai hatkaaminen. (Sumuvuori 2019, 5.)

Sijaishuolto paikasta luvatta poistuneista, karanneista tai hatkanneista ei siis Suomessa yleensä puhuta kadonneina, eikä heitä kirjata kadonneina poliisin tietokantaan, ellei lapsen/nuoren vanhempi tee katoamisilmoitusta poliisille. Sijaishuolto paikka ilmoittaa kadonneesta nuoresta joko lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle tai sosiaali- ja kriisipäivystykseen. Ilmoituksen saanut viranomais tekee asiasta virka-apupyynnön poliisille ja poliisi kirjaa tehtävän nimikkeellä virka-apu lastensuojeluviranomaisille. Suomessa poliisin tulkinta on, ettei virka-apu lastensuojeluviranomaisille ole erityisen haavoittuvassa asemassa olevan kadonneen etsimistä. Kun sijaishuollosta vastaava lastensuojeluviranomainen tai sijaishuoltoa järjestävä taho ilmoittaa lapsen katoamisesta poliisille, ei poliisi ryhdy aktiivisesti etsimään kyseistä lasta, ellei erityisen painavista syistä voida olettaa lapsen olevan vaarassa. (Isoniemi 2019, 72.) On kuitenkin esitetty, että olisi perusteltua suhtautua sijaishuollosta poistuneen lapsen olevan lähtökohtaisesti aina vaarassa, koska hatkassa olo on merkittävä riski lapsen kasvuun ja kehitykselle; nuorella on esimerkiksi merkittävä riski joutua rikoksen uhriksi tai tekijäksi tai käyttää alkoholia ja huumeita. Riskin joutua seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi on todettu myös olevan merkittävä. (Kekkonen & Pekkarinen 2024, 12; Selkämaa 2022, 9.) Nykyisellä käytännöllä on sanottu syntyvän myös ilmoitus- ja kirjaamisviivettä, kun taas ilmoituksen poliisille kadonneesta ihmisestä voisi tehdä kuka tahansa (Isoniemi 2019, 88).

Hatkaamista ja sijaishuollosta kadoksissa olevia lapsia ja nuoria koskevaa tutkimustietoa on edelleen olemassa vain vähän. Suomessa aiheesta on julkaistu ensimmäinen Lastensuojelun Keskusliiton selvitys vuonna 2013 (Lehtonen & Telen 2013), poliisina työskentelevän hallintotieteilijä Sami Isoniemen paljon huomiota saanut väitöskirja (2019) ja sosiaali- ja terveysministeriölle laadittu selvitys (Isoniemi 2023), Pesäpuu ry:n Hatkassa-hankkeen selvitystyö (Haapala ym. 2023) sekä viimeisimpänä Lapsiasianvaltuutetun toimiston julkaisema selvitystyö (Kekkonen & Pekkarinen 2024). Verrattain vähäisestä tutkimustiedosta johtuen muun muassa siitä, kuinka yleistä hatkaaminen on, ei ole saatavilla luotettavaa tilastotietoa johtuen niin sijaishuollon, lastensuojelun, sosiaali- ja kriisipäivystysten sekä poliisin vaihtelevista kirjaamiskäytännöistä. Tilastojen laatimista ja tulkitsemista vaikeuttaa myös se, että sekä suomalaisessa että kansainvälisessä tutkimuksessa hatkaamisen on todettu olevan tyypillisesti toistuvaa ja kasautuu samoille lapsille. Viimeisen kymmenen vuoden aikana tehdyssä suomalaisessa ilmiötä koskevassa tutkimuksessa on kuitenkin esitetty arvioita, joiden perusteella 7–15 prosenttia kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista ja nuorista hatkaa jossain vaiheessa sijoitustaan. Myös kansainvälisessä tutkimuksessa on todettu hatkaamisen olevan kohtalaisen yleistä. Kyse ei siis ole

suomalaisen lastensuojelun sijaishuollon erityispiirteestä. (Haapala ym. 2023, 52–53; Isoniemi 2023, 51–51; Kekkonen & Pekkarinen 2024, 11–12.)

On kuitenkin hyvä huomioida, että hatkaaminen, sijaishuoltoapaikasta luvatta poistuminen ja kadoksissa oleminen pitävät sisällään hyvin erilaisia tilanteita ja erityispiirteitä, eikä näin ollen voidakaan puhua yhdestä vakiintuneesta käsitteestä tai ilmiöstä. Suomessa jopa 39 prosenttia luvattomista poissaoloista päättyy alle vuorokaudessa eikä tällaisella, yleensä luonteeltaan spontaanilla poissaololla, ole yhteyttä lapsen tai nuoren kasvua ja kehitystä vaarantavaan riskikäyttäytymiseen. Lisäksi luvattomasti poistuneiden joukossa on lähellä täysi-ikäistymistä olevia nuoria, joilla motivaatio liittyy pyrkimykseen päästä itsenäistymään. Aihetta koskevissa tutkimuksissa ja selvityksissä onkin todettu, että luvatta poistuneen tai kadonneen lapsen tai nuoren näkökulmasta toiminta voi tuntua rationaaliselta ja reagoinnilta vallitsevaan tilanteeseen. Niin sanottuun luvattomien poissaolojen riskiryhmään liittyy kuitenkin poissaolojen toistuvuus, pitkäkestoisuus ja yhteys haitallisiin ilmiöihin kuten päihteisiin, rikolliseen toimintaan ja väkivaltaiseen käyttäytymiseen. (Kekkonen & Pekkarinen 2024, 13–14.)

Hatkaaminen terminä on saanut kritiikkiä sen sisältämän stigman vuoksi. Hatkaaminen sisältää oletuksen laitoshoidosta vapaaehtoisesti poissaolevasta nuoresta ja sen on sanottu terminä ylläpitävän eroa muihin kateissa oleviin lapsiin tai nuoriin, joiden nähdään olevan ”todellisessa” vaarassa. (Selkämaa, 2022, 7; Sumuvuori 2019, 5; Haapala ym. 2023, 190.) Hatkaaminen terminä on tunnistetusta ongelmallisuudestaan huolimatta kuitenkin vakiintunut viranomaisien, sijaishuollon työntekijöiden ja nuorten kielenkäyttöön. Tässä opinnäytetyössä käytän Pesäpuu ry:n Hatkassa-hankkeen suosituksen (Haapala ym. 2023, 190–191) mukaisesti termejä hatkaaminen ja lastensuojelun sijaishuollosta kadonneet lapset ja nuoret.

2.5 Sijaishuoltoapaikasta katoamisen taustalla olevia syitä

Syyt hatkaamiselle ovat moninaisia ja ne koskevat usein nuoren elämäntilannetta ja elinympäristöä. Syitä voivat olla esimerkiksi kavereiden kaipuu, päihteiden käyttö tai muu psyykinen oirehdinta, käyttäytymisen ongelmat tai sijoituksen vastustus. Nuori voi myös kaivata perheensä luo tai karata yhdessä ja yksissä tuumin toisten nuorten kanssa kapinoidakseen sijaishuoltoapaikkaansa vastaan. Nuoren voi olla hyvin vaikea asettua sijaishuoltoapaikan sääntöihin tai arjen rytmiin, ja karkaaminen voi olla jo varhain lapsuudessa opittu toimintamalli. Se voi olla myös selviytymiskeino hankaliin tilanteisiin. (Kekkonen & Pekkarinen 2024, 13; Selkämaa 2022, 7.) Kysyttäessä syitä luvattomiin poissaoloihin

nuorilta itseltään suurin osa (76 prosenttia) vastaajista on antanut syyksi ”sosiaaliset suhteet” ja lähes yhtä moni (66 prosenttia) laitosisuhteet. Lapsi tai nuori saattaa myös hakea teollaan sosiaalisen statuksen nousua muilta esimerkiksi samaan laitokseen sijoitetuilta vertaisiltaan. Hatkaamisen ja sijaishuollosta katoamisen taustalla voikin olla hyvin erilaisia sekä veto- että työntötekijöitä. (Kekkonen & Pekkarinen 2024, 20–21.)

Lisäksi myös kokemat mielenterveyden sairaudet ja käytöshäiriöt ovat tutkimuskirjallisuuden mukaan yleisiä tekijöitä hatkaamisen taustalla. Käytöshäiriöiden ja mielenterveysdiagnoosien lisäksi hatkaamiseen vaikuttavat lapsen perhesuhteet ja lapsen aiemmin kokemat laiminlyönnit tai kaltoinkohtelut. Hatkanneilla nuorilla on todettu olevan usein traumaattisia kokemuksia taustalla. (Selkämaa 2022, 8.) Hatkaamiselta suojaavia tekijöitä on kuitenkin riskitekijöiden tapaan useita; muun muassa nuorelle sopiva sijaishuoltopaikka, jossa on riittävää osaamista nuoren haasteisiin ja jossa nuori viihtyy. Läheisillä sukulaissuhteilla ja sijoitukseen kannustavasti suhtautuva perheellä voi olla hatkaamista ehkäisevä vaikutus. Samoin nuoren sijoittaminen sisaruksensa kanssa samaan sijaishuoltopaikkaan ja hyvä koulumenestys voivat olla hatkaamiselta suojaavia tekijöitä. Varhainen puuttuminen, pysyvyys nuoren elämässä ja nuoren yksilölliset vahvuudet ja resilienssi ovat myös suojaavia tekijöitä. (Selkämaa 2022, 8–9.)

Aihepiiriä koskevassa tutkimuksessa on esitetty ristiriitaisia arvioita siitä, onko hatkaaminen yleisempää tytöillä tai pojilla. Tyttöjen poikia suurempaa riskiä luvattomaan poissaoloon ja sijaishuollosta kateista olemiselle on selitetty erityisesti sillä, että tytöt lähtevät useammin seurustelukumppaniensa luokse. (Selkämaa 2022, 7.) Myös Harrikarin (2019, 206) mukaan suomalaisen lastensuojelun historiaa tarkastelemalla voidaan todeta sijaishuollosta karkaamisen olleen perinteisesti yleisempää tytöillä. Sen sijaan Suomessa vuonna 2022 laadituista virka-apupyynnöistä ja etsintäkuulutuksista 59 prosenttia oli poikia ja 41 prosenttia tyttöjä (Kekkonen & Pekkarinen 2024, 12). Näiden viranomaisdokumenttien pohjalta ei voida varmuudella sanoa, että sijaishuollosta kadoksissa olevista suurin osa olisi tosiasiallisesti poikia, mutta syystä tai toisesta poikien määrä korostuu vähintään virka-apua vaatineissa tapauksissa. Tämä voi liittyä myös yksinkertaisesti siihen, että kodin ulkopuolelle sijoitetuissa lapsissa ja nuorissa poikia on enemmän kuin tyttöjä, jolloin myös hatkaamisen osalta näkyy poikien suurempi määrä. Suhteutettuna kaikkiin kodin ulkopuolelle sijoitettuihin sukupuolten välisiä eroja tuoreimmissa tutkimuksissa ole havaittu. Pojat kuitenkin aloittavat hatkaamisen nuorempana kuin tytöt. (Isoniemi 2023, 49–50.)

Hatkaaminen ja sijaishuollosta kadoksissa oleminen on (ymmärrettävästi) yleisempää teini-ikäisillä kuin sitä nuoremmilla. Luvattomat poissaolot alkavat tyypillisesti 14-vuotiaasta eteenpäin, mutta tutkimuksessa on havaittu, että 2020-luvulle tultaessa tätä myös nuorempia lasten katoaminen sijaishuollosta on huomattavasti yleistynyt. Suurin osa kateissa olevista on iältään 15–17-vuotiaita. Hatkaamisen kesto myös pitenee sitä mukaa mitä isommasta lapsesta puhutaan. Lisäksi on huomionarvoista, että myös edellä esitellyt riskit kasvavat sitä mukaa, mitä kauemmin hatkaaminen ja sijaishuoltopaikasta kadoksissa oleminen kestää. (Isoniemi 2023, 50–51; Kekkonen & Pekkarinen 2024, 12.)

3 OPINNÄYTETYÖN TAVOITTEET JA TOTEUTUS

Tässä luvussa esitellään tämän opinnäytetyön tutkimustehtävät ja valittu tutkimusaineisto sekä pyritään avaamaan aineistonkeruuseen, muodostamiseen ja käsittelyyn liittyviä ratkaisuja ja valintoja. Lisäksi esitellään valitut tutkimusmenetelmät ja opinnäytetyön tekemistä ohjaavat tutkimuseettisyyteen ja luotettavuuteen liittyvät kysymykset.

3.1 Tutkimustehtävä

Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan Helsingin Sanomien vuosina 2013–2023 julkaisemia uutisia ja kirjoituksia, jotka jollain tavalla käsittelevät sijaishuoltopaikasta kadonneita lapsia ja nuoria tai aihepiiriä yleisellä tasolla. Opinnäytetyön aineistonkeruu on tehty Helsingin Sanomien sähköisestä arkistosta tekemällä arkistohakuja tutkimusajankohdalta erilaisilla lastensuojeluun ja sijaishuoltoon liittyvillä hakusanoilla. Tämän opinnäytetyön tutkimuskysymykset ovat:

1. Miten sijaishuoltopaikasta kadonneita lapsia ja nuoria käsitellään Helsingin Sanomissa vuosina 2013–2023?
2. Millaiset asiat ja ilmiöt esiintyvät yhdessä sijaishuoltopaikasta kadoksissa olemisen käsittelyn kanssa?

Tämä opinnäytetyö pyrkii vastaamaan asetettuun tutkimuskysymykseen yhdistämällä valitun aineiston kvantitatiivisen ja kvalitatiivisen analyysin. Opinnäytetyön laadullisen ja määrällisen tarkastelun tutkimusmenetelmänä käytetään sisällönanalyysia. Tämän opinnäytetyön tarkoituksena ei siis ole tarkastella hatkaamista ilmiönä tai pohtia sijaishuollon toimintaa, vaan aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla selvittää sitä, miten Helsingin Sanomissa julkaistut kirjoitukset käsittelevät kyseistä ilmiötä ja millainen ymmärrys aiheesta näiden kirjoitusten kautta rakentuu.

Aineiston määrällisen sisällön analyysin kautta opinnäytetyö pyrkii muodostamaan yleiskuvaa siitä, mitä, miten ja millaisissa yhteyksissä sijaishuoltopaikasta katoamista käsitellään Helsingin Sanomissa. Aineiston laadullisessa tarkastelussa huomio kiinnittyy siihen, millaisena ilmiönä sijaishuoltopaikasta kadoksissa olemisen tutkimusaineistossani rakentuu ja millaisia merkityksiä sille annetaan. Opinnäytetyössä on siis tehty valinta kuljettaa analyysissa sekä määrällistä että laadullista tarkastelua

rinnakkain ja käydä niiden välillä vuoropuhelua, jonka pohjalle lopulliset tutkimustulokset rakentuvat. Tutkimustuloksia esittelevässä luvussa on pyritty kuvaamaan analyysiprosessia ja siinä tehtyjä valintoja mahdollisimman läpinäkyvästi, jotta lukijalla on mahdollisuus arvioida esitettyjen havaintojen ja tulosten luotettavuutta.

3.2 Tutkimusaineisto

Tässä opinnäytetyössä tarkastelu kohdistuu sanomalehtiaineistoon. Sain idean osallistuttuani syksyllä 2022 Pesäpuu ry:n järjestämään Hatkassa-hankkeen opinnäytetyö-webinaariin, jossa esiteltiin aihepiiriin liittyviä mahdollisia opinnäytetyön aiheita tai aihioita. Hatkassa-hankkeessa oli tuolloin tunnistettu, että sijaishuoltopaikasta karanteita lapsia ja nuoria koskevaa media-aineistoa ei ole vielä tutkittu, vaikka tarve aihetta koskevalle tutkimukselle olikin paikannettu. Media-aineisto voi tarkoittaa hyvin monenlaista sisältöä elokuvista ja tv-ohjelmista kirjoihin ja sosiaalisen median sisältöön. Tässä opinnäytetyössä päädyttiin käyttämään aineistona sanomalehtikirjoituksia. Huomion kohdistaminen media-aineistoihin ja asioiden ja ilmiöiden sanalliseen esittämiseen ei ole lainkaan merkityksetöntä, sillä ihmisiä ympäröivän sosiaalinen todellisuus rakentuu nimenomaan kielenkäytön avulla. Kieli ja sen käyttö ovat juuri ihmislajille erityinen tapa kommunikoida ja rakentaa yhteistä ymmärrystä siitä maailmasta, jossa me elämme. Sosiaalisella todellisuudessa kohtaamamme asiat ja ilmiöt tulevat sekä ymmärrettäviksi että samalla myös uusiutuvat ja muokkaantuvat kielenkäytön kautta. (Jokinen, Juhila & Suoninen 2016, 18.)

Tässä opinnäytetyössä valittiin tarkasteltavaksi sanomalehdeksi Helsingin Sanomat, joka on Suomessa seitsemänä päivässä viikossa ilmestyvistä sanomalehdistä laajalevikkisin. Helsingin Sanomien painettu lehti ja digilehti tavoittavat yhteensä noin kaksi miljoonaa suomalaista päivittäin. Tätä suurempaan levikkiin nousevat ainoastaan iltapäivälehdet Ilta-Sanomat ja Iltalehti, jotka ovat sisällöltään toisin painottuneita ja joiden toimittamista ohjaavat erilaiset toimintaehdot ja journalistiset käytännöt. (Kansallinen mediatutkimus 2023; Vuori 2021.) Helsingin Sanomien tarkastelun voidaan ajatella tuovan relevanttia tietoa siitä, miten suomalaisessa kärkimediassa käsitellään sijaishuoltopaikasta kadonneita lapsia ja nuoria ja aiheeseen liittyviä ilmiöitä.

Opinnäytetyön aineisto on kerätty Helsingin Sanomien sähköisestä arkistosta. Aineistonkeruu alkoi tekemällä sähköiseen arkistoon hakuja erilaisilla sijaishuoltopaikasta katoamiseen eli hatkaamiseen liittyvillä hakusanoilla. Aineistonkeruun aloituksen jälkeen oli nopeasti todettavissa, että aiheeseen

liittyvää kirjoittelua ei ollut vuositasolla huomattavaa määrää, joten tässä opinnäytetyössä päädyttiin jo varhaisessa vaiheessa rajaamaan tarkastelu koskemaan viimeistä yhtätoista vuotta, jotta aineistosta olisi mahdollista tehdä relevantteja havaintoja. Opinnäytetyön aineisto on siis kerätty Helsingin Sanomien sähköisestä arkistosta ajalta 1.1.2013–31.12.23 käyttämällä seuraavia hakusanoja; *hatkassa, hatka, hatkaaminen, hatkannut, hatkaan, hatkalainen, karkulainen, karkaaminen, lastensuojelu, huostaanotto, huostassa*. Aineistonkeruuvaiheessa arkistohakuja on tehty myös sanoilla *kadonnut ja kadoksissa*, mutta nämä tuottivat niin paljon tuloksia täysin aiheeseen liittymättömästä erityisesti ulkomaan uutisoinnista (luonnonkatastrofit, sodat, onnettomuudet), että näihin sanoihin liittyvien hakutulosten systemaattisesta läpikäynnistä oli luovuttava. Käyttämällä erityyppisiä hakusanoja tässä opinnäytetyössä on kuitenkin pyritty varmistumaan siitä, että aineistonkeruu on tavoittanut mahdollisimman laajasti Helsingin Sanomissa aiheet koskevan kirjoittelun tarkasteluajanjaksolta.

Kuten odotettavissa, hakusana *lastensuojelu* tuotti huomattavan suuren määrän erilaisia juttuja, joista valtaosa käsitteli muita lastensuojeluun liittyviä aiheita kuin sijaishuolto paikasta kadoksissa olemista. Aineistonkeruuvaiheessa kaikki hakusanoilla löytyneet jutut on käyty läpi otsikko- ja ingressitasolla. Mikäli jutun sisältö on vaikuttanut sitä, että se saattaisi sisältää opinnäytetyön aiheen kannalta relevanttia materiaalia, on juttu siirretty lähilukuun. Aineistonkeruu ja käsittely helposti hallittavaan muotoon osoittautuivatkin ennakoitua huomattavasti enemmän aikaa vieväksi työvaiheeksi. Toisaalta laajan, lastensuojelua koskevan kirjoittelun läpikäyminen edeltävältä kymmeneltä vuodelta auttoi muodostamaan taustaymmärrystä siitä, mitä ja miten lastensuojelusta Helsingin Sanomissa on kirjoitettu.

Tämän opinnäytetyön lopulliseksi aineistoksi muodostui 76 ajanjaksolla 1.1.2013–31.12.2023 Helsingin Sanomissa julkaistua juttua, joissa on mainittu tavalla tai toisella sijaishuolto paikasta kadoksissa olemisen eli hatkaaminen (LIITE 1). Kun lopulliset aineistoon valikoituneet jutut oli kerätty, numeroitu kronologisessa järjestyksessä vanhimmasta uusimpaan ja kopioitu yhdeksi Word-tekstitiedostoksi, sille tuli pituudeksi kirjasinkoolla 12 kaikkiaan 229 sivua. Aineistoon tulivat siis valikoiduksi kaikki sellaiset jutut, joissa aihe tuli edes lyhyesti mainituksi, eli tässä aineiston käsittelyvaiheessa ei ole tehty valintaa sen suhteen, käsitteleekö juttu tosiasiallisesti opinnäytetyö aiheetta vai ei. On siis tärkeää huomioida, että kuluneen yhdentoista vuoden aikana HS ei ole julkaissut 76:ää sijaishuolto paikasta katoamista koskevaa juttua, vaan kokonaisluku pitää sisällään kaikki sellaiset aineistonkeruun kautta tunnistetut jutut, joissa aihe on tullut mainituksi edes yhdessä lauseessa. Tämän opinnäytetyön myöhemmässä analyysissä keskitytään siihen, millaista sisältöä sijaishuolto paikasta katoamisesta nämä aineiston 76 juttua pitivät sisällään.

3.3 Tutkimusmenetelmä

Laadullista tutkimusta voidaan toteuttaa *aineistolähtöisesti*, *teoriasidonnaisesti* tai *teorialähtöisesti*. Eri lähestymistapojen välinen ero liittyy siis siihen, missä määrin teorian merkitys työssä korostuu; aineistolähtöisessä tutkimuksessa aiemmalla teoreettisella tiedolla ei ole lainkaan merkitystä, kun taas teorialähtöisessä tutkimuksessa keskiössä on olemassa olevan teorian testaaminen käsiteltävän tutkimusaineiston avulla. Teoriasidonnainen lähestymistapa asettuu näiden kahden ääripään väliin antamalla aiemman tutkimuksen synnyttää tutkimusta ohjaavaa ajattelua mutta antamalla aineistosta nousevien havaintojen ohjata analyysia. Puhtaasti aineistolähtöisen analyysin rakentamisen on todettu olevan haastavaa, koska se edellyttäisi kaiken aiemman tiedon, tutkimuksen ja teorian ohittamista tutkimusta laadittaessa. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108–117.) Tämä opinnäytetyö on tehty yhdistelemällä aineistolähtöistä ja teoriasidonnaista lähestymistapaa. Sijaishuollosta kadonneita lapsia ja nuoria ja hatkaamista käsittelevä aiempi tutkimustieto on antanut lähtökohdat sille, miten opinnäytetyön tutkimusasetelmaa ja analyysia on rakennettu. Analyysia ohjanneet valinnat on kuitenkin tehty aineistolähtöisesti, eli aineistosta nousseet havainnot ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, millaisia ratkaisuja esimerkiksi aineiston luokittelussa on tehty.

Tämän opinnäytetyön tutkimusmetodina ja tutkimuksellisenä viitekehyksenä käytetään siis aineistolähtöistä ja teoriasidonnaista tulokulmaa yhdistävää sisällönanalyysia. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan tässä joukkotiedotuksessa (Helsingin Sanomat, HS) kirjoitettujen sisältöjen analyysia. Sisällönanalyysin on sanottu olevan laadullisen tutkimuksen *perusanalyysimenetelmä*. Sen lisäksi, että sisällönanalyysia voidaan käyttää monenlaisen laadullisen tutkimuksen menetelmänä, sen voidaan ajatella olevan myös *väljä teoreettinen viitekehys*, johon monet laadullisen tutkimuksen menetelmät perustuvat. Samankaltaisia analyysimenetelmiä ovat esimerkiksi historiallinen analyysi ja diskurssianalyysi. Samasta aineistosta voidaankin tehdä analyysieja eri menetelmillä. Esimerkiksi sekä sisällönanalyysia että diskurssianalyysia käytetään inhimillisten merkitysten tarkasteluun; sisällönanalyysissa etsitään merkityksiä tekstistä, kun taas diskurssianalyysi analysoi, miten näitä merkityksiä tuotetaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 91, 104.) Sisällönanalyysilla voidaan analysoida erilaisia *kirjoitettuja, kuultuja ja nähtyjä sisältöjä* systemaattisesti ja objektiivisesti. Sisällönanalyysilla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä tiivistetty ja yleinen kuvaus. Päämääränä kerätyn aineiston järjestäminen johtopäätösten tekoa varten. Analysoitu ja järjestetty aineisto ei siis koskaan ole tutkimustulos ilman siitä tehtyjä johtopäätöksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 91, 103.)

Laadullisessa eli kvalitatiivisessa analyysissä aineistoa tarkastellaan kiinnittäen huomiota siihen, mikä on teoreettisen tietoperustan ja tutkimuskysymysten kannalta olennaista. Samassa tutkimuksessa aineistoa voidaan tarkastella monesta eri näkökulmasta. Aineistona oleva tekstimassa pelkistetään joukoksi ”*raakahavainnot*”. Raakahavainnot yhdistetään yhdeksi tai ainakin pienemmäksi havaintojen joukoksi, etsimällä yhteinen piirre, nimittäjä tai muotoilemalla sääntö, joka pätee koko aineistoon. Havaintojen yhdistämisen lähtökohtana on, että aineistossa ajatellaan olevan esimerkkejä samasta ilmiöstä. Tämä pätee muun muassa tutkimukseen, jonka aineisto koostuu sanomalehtiutisista, joiden pohjalta määritellään uutisten makrorakenne. (Alasuutari 2011, 40.) Laadullisen analyysiin tulosten tulkinta tarkoittaa, että tuotettujen johtolankojen ja vihjeiden perusteella tehdään merkitystulkinta tutkittavasta asiasta tai ilmiöstä. Laadullinen tutkimus voi sisältää määrällisiä osa-tarkasteluja; laadullinen aineisto voidaan koodata joidenkin riittävän usein esiintyvien havaintoyksiköiden osalta muuttujittain taulukkomuotoon. Selittämisen vaiheessa käytetään myös määrällisen analyysin tuloksia. Merkitystulkintojen tekeminen on kuitenkin laadullisen tutkimuksen ydin eikä ilman niitä voida vielä puhua tutkimuksesta. (Alasuutari 2011, 53.)

Tässä opinnäytetyössä on päädytty käyttämään sekä määrällistä että laadullista tarkastelua siten, että samaa aineistoa analysoidaan tekemällä siitä ensin kvantitatiiviseen muotoon tiivistettävissä olevia havainnot ja sen jälkeen pyrkimällä kuvaamaan aineistoa sanallisesti laadullisen analyysin avulla. Tutkimusmenetelmäkirjallisuudessa on käyty keskustelua siitä, voiko määrällistä tarkastelua kutsua enää varsinaiseksi sisällönanalyysiksi vai olisi kuvaavampaa puhua sisällön erittelystä. Näiden kahden menetelmän käsitteellistä eroa on jäsennetty kuvaamalla sisällön erittelyn olevan sellaista erilaisten dokumenttien analyysia, jossa *kuvataan kvantitatiivisesti esimerkiksi tekstin sisältöä*. Sisällönanalyysilla taas viitataan pyrkimykseen *kuvata* näiden mahdollisesti samojen *dokumenttien sisältöä sanallisesti*. Toisaalta sisällönanalyysin itsessään on todettu kehittyneen kahteen eri suuntaan, kvalitatiiviseen ja kvantitatiiviseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 94–100, 105.) Tässä opinnäytetyössä valitusta tutkimusmenetelmästä puhutaan ainoastaan sisällönanalyysina, joka on toteutettu aineiston määrällisenä ja laadullisena tarkasteluna.

Samaa tutkimusaineistoa voidaan siis myös yhden tutkimuksen sisällä tarkastella sekä kvantitatiivisen että kvalitatiivisen tutkimuksen keinoin, jolloin mielenkiinto kohdistuu aineiston eri ulottuvuuksiin. Kvantitatiivista sisällönanalyysia voidaan tehdä tavalla, jossa aineistosta pyritään kuvaamaan *julkituotuja ja ilmeisiä* asioita sellaisina kuin ne ovat esitetty. Aineisto tiivistetään selkeään muotoon säilyttämällä sen sisältämä keskeinen informaatio. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 108.) Tämän

opinnäytetyön aineiston määrällinen tarkastelu alkaa nimenomaan tästä tavoitteesta minkä jälkeen siirrytään laadullisen tarkastelun kautta kuvaamaan aineistoa sanallisesti keskittymällä siihen, miten sijaishuollosta kadonneista lapsista ja nuorista ja hatkaamisesta puhutaan.

3.4 Eettisyys ja luotettavuus

Opinnäytetyön ja muun tutkimuksen teon keskeisiä eettisiä lähtökohtia on olla tietoinen siitä, että kaikki tutkimuksessa tehdyt ratkaisut ja valinnat ovat luonteeltaan eettisiä. Näin ollen tutkijan on syytä kiinnittää näihin erityistä huomiota. Jo pelkästään tutkimusaiheen ja aineiston valinta pitävät sisällään monia eettisiä kysymyksiä, jotka entisestään korostuvat sosiaaliajaa koskevassa tutkimustoiminnassa. On tärkeää pohtia muun muassa sitä, kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan ja mitkä tekijät ohjaavat sitä, miksi tutkimusta ryhdytään tekemään. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 25–26.) Tämän opinnäytetyön aiheen valinnan taustalla on Pesäpuu ry:n Hatkassa-hankkeessa tunnistettu tarve tuottaa tietoa siitä, miten hatkaamista ja sijaishuollosta kadonneita lapsia on suomalaisessa mediassa käsitelty.

Helsingin Sanomat Suomen laajalevikkisimpänä sanomalehtenä edustaa valtakunnallista pääuutismediaa (Kansallinen mediatutkimus 2023). Helsingin Sanomia voidaan siis pitää yhteiskunnallisesti merkittävänä mediana niin tiedon välittäjänä kuin mielipiteiden muodostajanakin. Opinnäytetyössä tehty tarkasteluajankohdan yhdentoista vuoden rajaus ilmiötä koskevasta uutisoinnista antaa edustavan otoksen sijaishuoltopaikasta kadonneita käsittelevästä kirjoittelusta ja myös mahdollisista ajallisista muutoksista. Hyvän tutkimuksen vaatimukseen kuuluu, että tuloksia ei yleistetä kriittittävästi. Tämä on syytä huomioida opinnäytetyön kaltaisessa tutkimuksessa, jossa tutkimusaineisto on usein verrattain pieni eikä mahdollista laajojen yleistysten tekemistä. Kuitenkin juuri laadullisessa tutkimuksessa käytettyjen menetelmien mahdollisimman tarkka selostaminen ja tutkimuksen eri vaiheiden auki kirjoittaminen lisäävät eettisyyttä ja luottavuutta. Eettisesti kestävästi toimivan tutkijan on myös hyvä tuoda avoimesti julki tutkimuksensa puutteet ja rajoitteet. Erityistä tarkkuutta vaaditaan myös tutkijan tulkintojen ja päätelmien perustelemiseen. (Hirsjärvi ym. 1997, 27–28; 217–218.)

Tutkijoita ja opiskelijoita velvoittavat aineistojen ja analyysin kannalta *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa* (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019). Opinnäytetyön tulee kunnioittaa tutkittavien ihmisarvoa, yksityisyyttä, itsemääräämisoikeutta ja muita oikeuksia yleisten eettisten periaatteiden mukaisesti. Tutkittavina

oleville ihmisille, yhteisöille ja muille tutkimuskohteille ei saa aiheutua tutkimuksesta merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja. Vahingon ja haitan välttäminen on erityisen tärkeää, kun tutkitaan vähemmistöjä, alakulttuureita tai haavoittuvassa asemassa olevia ryhmiä. (Vuori 2021.)

Tutkimusaiheen valinta on jo itsessään eettinen ratkaisu; valitaanko aihe, joka on erityisesti pinnalla vai tulisiko tehdä juuri päinvastoin? Entä halutaanko tutkimuksen olevan yhteiskunnallisesti merkittävä vai ennemmin toteutukseltaan helpompi tutkimus, joka ei olisi niin merkittävä? Ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen tulisi ottaa huomioon mahdolliset riskit, joita tutkimus voi aiheuttaa tutkimuksen kohteena oleville henkilöille. Riski voi olla tutkimuksen aiheuttamia haittoja tutkittavalle, joko tutkimuksen aikana tai myöhemmin. (Hirsjärvi ym. 1997, 26–27.) Tämän opinnäytetyön tutkimusaiheen valinta ottaa kantaa sijaishuoltopaikasta kadoksissa olevien lasten ja nuorten rooliin yhteiskunnallisesti merkittävänä kysymyksenä, niin sanottuna sosiaalialan pirullisena ongelmana (Kotisaari 2018, 10–11). Aihepiirin tärkeydestä huolimatta aiempaa kotimaista tutkimustietoa on olemassa vielä verrattain vähän, joten tämän opinnäytetyön eettisyyteen sidottuna tavoitteena on myös tuottaa uutta tietoa sijaishuoltopaikasta kadonneista lapsista ja nuorista ja hatkaamisesta media-aineiston tarkastelun kautta.

Tämän opinnäytetyö laatimisessa on kaikissa työn vaiheissa pyritty objektiivisuuteen ja rehellisyyteen. Tämä on tarkoittanut opinnäytetyön tekijän omien valmiiden ennakko-oletusten ja mielipiteiden reflektointia ennen analyysin tekoon ryhtymistä ja jatkuvasti sen aikana. Koska olen itse työskennellyt sijaishuollossa, oli minulla tietynlainen, käytännön työhön pohjautuva ennakkoymmärrys tutkittavasta ilmiöstä ja se on myös väistämättä vaikuttanut ajatuksiini ja valintoihini opinnäytetyön edetessä. Täydellinen objektiivisuus on hyvin harvoin mahdollista tutkimusta tehdessä, sillä se edellyttäisi kaiken aiheesta olemassa olevan tiedon ja kokemuksen sivuuttamista. Tässä opinnäytetyössä tutkimusaineistoa on kuitenkin pyritty katsomaan tiedostamalla muun muassa omat kokemukseni sijaishuollon työntekijänä. Opinnäytetyötä tehdessä oli tärkeää esittää itselleni kysymyksiä siitä, vaikuttavatko kokemukseni ja asenteeni analyysin tuloksiin ja toteutuuko objektiivisuus ja luotettavuus. Aineiston analyysia ohjanneiden valintojen avaaminen ja tutkimusaineiston mahdollisimman laaja esittely ovat keinoja, joilla lukijan on mahdollista arvioida tässä opinnäytetyössä esitettyjen tulkintojen luotettavuutta. Tutkimuseettisesti tärkeää on myös tuoda esille se, että tämän opinnäytetyön tuloksina esitetty analyysi on yksi mahdollinen tapa luokitella ja jäsentää tarkastelua tutkimusaineistoa. Myös muunlaisia, nyt esitetylle vastakkaisiakin, tutkimusasetelmia ja -havaintoja olisi aineiston perusteella ollut mahdollista tehdä.

Tässä opinnäytetyössä sukupuoli on esitetty binäärisesti tyttö/poika -jaottelulla johtuen tutkimusaineistossa ja aiempaa aihetta koskevaa tutkimusta esittelevässä kirjallisuudessa käytetyistä käsitteistä eikä tällä valinnalla kommentoida sukupuolen moninaisuutta vastaan tai oteta kantaa siihen, etteivätkö sijaishuollosta kadonneet lapset ja nuoret edustaisi mahdollisesti myös muita sukupuolia.

4 OPINNÄYTETYÖN TULOKSET

Tässä luvussa esitellään aineiston analyysin tulokset ja niiden pohjalta tehdyt havainnot. Tutkimusaineistoon viitataan sekä pidempien sitaattien että esimerkkijuttujen kautta. Esimerkit on pyritty valitsemaan siten, että ne kuvaisivat aineistoa mahdollisimman monipuolisesta myös ajallisen tarkastelun näkökulmasta, silloin kun sen esille nostaminen on analyysin läpinäkyvyyden kannalta relevanttia. Näin ollen siis esimerkkijuttuja ei ole valittu vain esimerkiksi yhdeltä tarkasteluvuodelta, vaan mikäli havainto on toistettavissa läpi koko aineiston tarkastelujakson, on myös esimerkit pyritty poimimaan usealta eri vuodelta. Esimerkkijuttuihin on viitattu jutun koko nimellä (siinä muodossa, kuin se on HS:n sähköisessä arkistossa julkaistu) sen vuoksi, että juttujen otsikointi muodostaa osaltaan tarkempaa kuvaa aineiston sisällöstä.

4.1 Aineiston luokittelu analyysivaiheessa

Kaikki aineistoon tehty *kvantifiointi* on tehty Excelissä laaditun koodauksen avulla (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2018, 211–212). Opinnäytetyön tutkimusaineisto numeroitiin jo aineiston muodostusvaiheessa (ks. luku 3.2 Tutkimusaineisto), joten luokittelua varten aineisto oli helposti siirrettävissä Exceliin numeerisessa muodossa. Excelin avulla tehdyssä koodauksessa tutkimusaineiston 76 juttua koodattiin ensimmäisenä sen mukaan, käsitteleekö kyseinen kirjoitus hatkaamista ja sijaishuollosta kadonneita lapsia ja nuoria pääasiallisena jutun/uutisen aiheena, onko aihepiiri jutussa sivuosassa vai esiintyykö se ainoastaan yksittäisenä mainintana tai lauseena (LIITE 1).

Aiheen käsittelyn laajuutta koskevan koodaamisen jälkeen opinnäytetyössä on päädytty luokittelemaan aineisto myös tutkimusaiheeseen liitettyjen asioiden ja ilmiöiden kautta. Tämä opinnäytetyössä tehty tutkimuksellinen valinta on tutkimusaineistosta nouseva, eli aineisto on ohjannut koodaamisen ja sitä kautta myös analyysin tekemistä (vrt. Tuomi & Sarajärvi 2018, 119–120). Aineiston lähiluku nosti esille sen, että tutkimusaineistossa on tosiasiallisesti paljon sellaista kirjoittelua, jossa nostetaan esille erilaisia hatkaamiseen ja sijaishuollosta kadoksissa olemiseen liittyviä riskejä tai puhutaan näistä kahdesta rinnakkain. Tämä ohjasi analyysin etenemistä siten, että aineiston luokittelussa jokainen juttu koodattiin laajuuden lisäksi sen osalta, puhuttiinko siinä syyllistymisestä rikolliseen toimintaan, päihteidenkäytöstä tai rikoksen uhriksi joutumisesta. Lisäksi aineiston jutut koodattiin sen mukaan, millaisia muita tekijöitä hatkaamisen tai sijaishuollosta kadoksissa olemisen taustasyiksi nimettiin. Tämä luokittelu osoittautui

tarpeettomaksi, sillä ainoastaan yksi koodiluokka, *nuoren pahoinvointi*, sai edes yksittäisiä merkintöjä. Excel-taulukoon merkittiin myös koodausten lisäksi muistiin muita juttuun liittyviä havaintoja, kuten esimerkiksi se, millaisesta rikollisuudesta puhuttiin, kun rikoksiin syyllistyminen nostettiin esille. Aineiston koodaaminen ja Excel-taulukointi auttoi huomattavasti palaamaan analyysin edetessä tarkistamaan erilaisia aineistoon liittyviä kysymyksiä sen sijaan, että joka tilanteessa olisi ollut tarpeellista lukea koko juttua uudestaan.

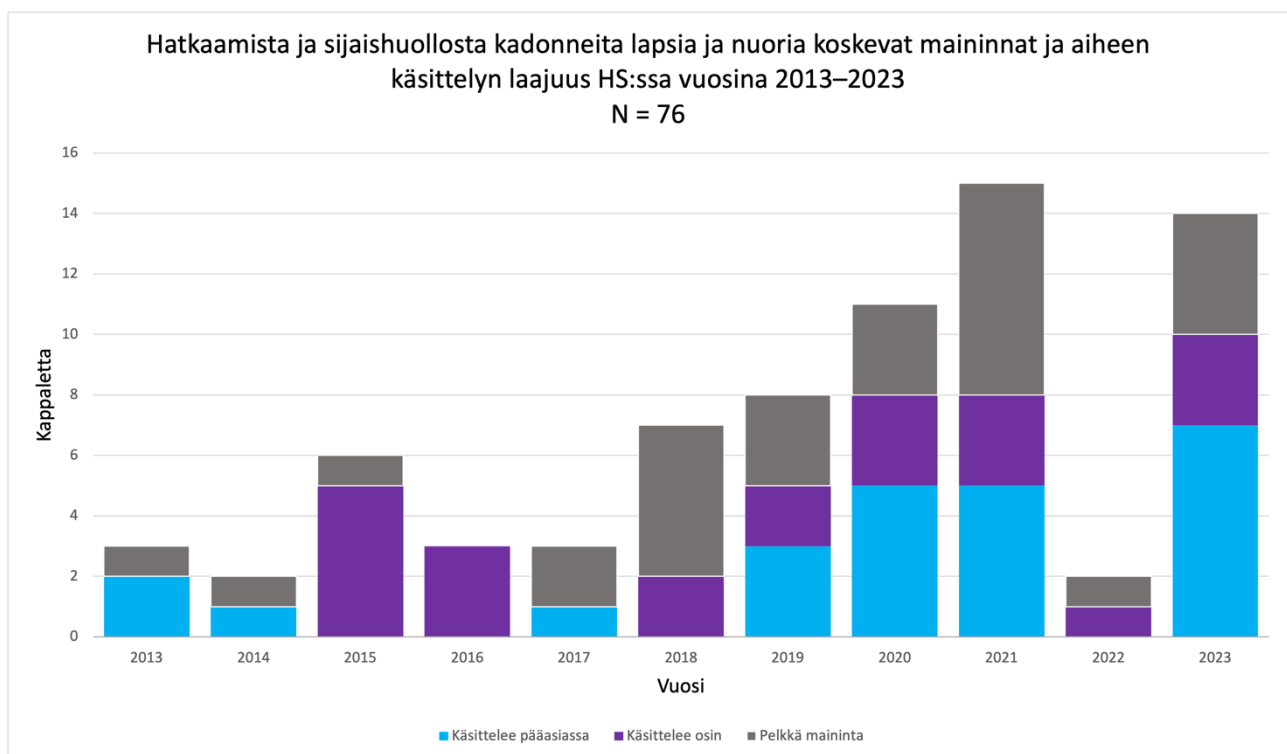
4.2 Yleiskatsaus aineistoon

Tässä opinnäytetyössä tutkimusaineistona olevien Helsingin Sanomien (HS) kirjoitusten analyysi on lähtenyt liikkeelle kohdistamalla tarkastelu ensimmäiseksi siihen, kuinka paljon hatkaaminen ja sijaishuollosta kadoksissa oleminen olivat esillä tutkimusajankohtani aikana ja oliko aiheen käsittelyssä havaittavissa ajallista muutosta. Kuvio 1 kuvaa sekä aiheen käsittelyn esiintyvyyttä että laajuutta vuosittaisella tasolla tarkasteltuna. Aineiston karkea luokittelu käsittelyn laajuuden mukaan oli analyysin rakentamisvaiheessa relevantti ratkaisu, sillä tutkimusaineiston 76 juttua pitävät sisällään hyvin erilaisia kirjoituksia, näin ollen olisi ollut ongelmallista lähteä analyysissä liikkeelle siitä ajatuksesta, että koko tutkimusaineisto käsittelee nimenomaan hatkaamista ja sijaishuollosta kadonneita lapsia ja nuoria. Samanlaiseen ratkaisuun sanomalehtiaineiston luokittelussa on päätyttyä myös esimerkiksi Malmberg (2018) sosiaalityön pro gradu -tutkielmassaan. Aineiston jaottelu kolmeen luokkaan aiheen käsittelyn laajuuden mukaan oli myös selkeästi toteutettavissa, sillä kirjoitukset tosiasiallisesti edustivat näitä luokkia, eikä esimerkiksi pohdintaa siitä, käsitteleekö juttu aihetta pääasiassa (esim. HS 7.11.2020 *Karkaaminen sijaishuoltopaikasta kertoo nuoren pahoinvoinnista*) vai ainoastaan osin (esim. HS 12.2.2015 *Koulukotiin viedään yhä, jos muu ei auta*) ollut juurikaan tarpeellista tehdä. Lisäksi muiden aiheiden käsittelyn yhteydessä esiintyvien hatkaamiseen tai sijaishuollosta kadonneisiin lapsiin liittyvien yksittäisten mainintojen (esim. HS 2.5.2021 *Päihteet vaihtuivat puntteihin*) erottaminen aiheen monipuolisemmasta ja laajemmasta käsittelystä oli helposti tehtävissä.

Ainoa luokittelun kannalta haastava juttutyyppejä olivat sellaiset rikosuutiset, joissa uutisoitiin ensisijaisesti rikoksesta mutta nostettiin välillä jo otsikkotasolla esille myös sijaishuoltopaikasta karkaaminen ja kadoksissa oleminen. Lopullisessa aineiston luokittelussa nämä jutut on määritelty ilmiötä joko pääasiallisesti (esim. HS 1.2.2021 *Karkumatkalla ollut 15-vuotias löi poliisia useita kertoja hedelmäveitsellä – tuomittiin vuodeksi nuorisorangaistukseen*) tai sivuaiheena (esim. HS 26.7.2015 *Poliisi epäilee: Alaikäiset murhasivat perhekodin ohjaajan*) käsitteleviksi sen mukaan, kuinka isoon

rooliin nimenomaan hatkaaminen, sijaishuollosta kadoksissa oleminen tai sen yritys uutisoinnissa nostettiin. Näin ollen tämän tyyppiset (yleensä) rikosuutiset ovat tulleet luokitelluksi kahteen eri luokkaan jutun sisällöstä ja näkökulmasta riippuen. On myös huomioitava, että yksittäisestä rikoksesta voi olla julkaistu useampi kuin yksi juttu.

Kaiken kaikkiaan tässä opinnäytetyössä laaditun luokittelun mukaisesti koko aineistossa aihetta pääasiallisesti käsitteleviä juttuja oli yhteensä 25 kappaletta, sivuaiheena 22 kappaletta ja yksittäisiä mainintoja 29 kappaletta. Juttujen jakaantuminen aiheen käsittelyn laajuuden mukaisesti oli siis melko tasaista. Näin ollen 62 prosenttia koko aineistosta oli sellaisia juttuja, joissa hatkaaminen ja sijaishuollosta kadonneet lapset olivat selkästi esillä ja jopa tarkalleen kolmannes eli 33 prosenttia jutuista käsitteli ilmiötä pääaiheenaan. Aiheen käsittelyn voidaan siis esittää olleen HS:ssa tarkasteluajanjakson aikana melko laajaa eivätkä yksittäiset aihetta koskevat maininnat/lauseet muodostaneet huomattavaa osaa tutkimusaineiston jutuista.

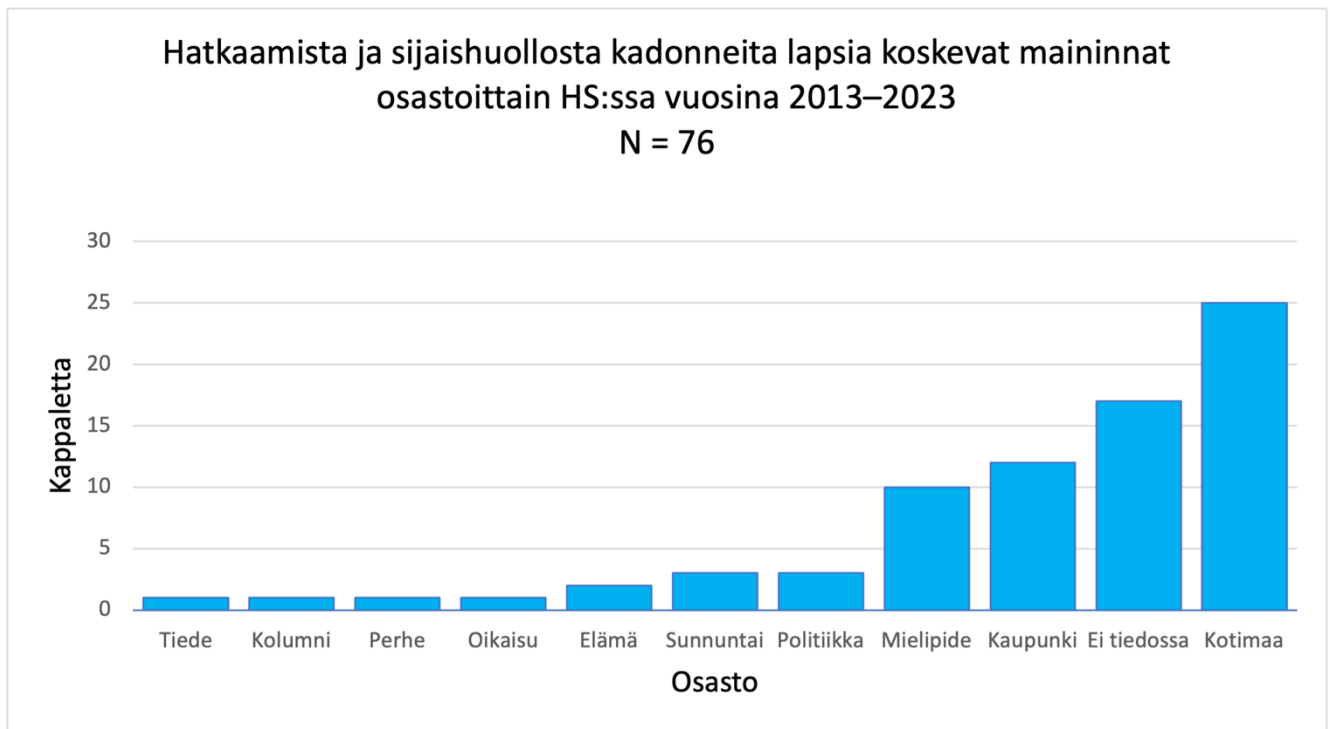
KUVIO 1. Hatkaamista ja sijaishuollosta kadonneita lapsia ja nuoria koskevat maininnat ja aiheen käsittelyn laajuus HS:ssa vuosina 2013–2023

Tämän opinnäytetyön aineiston tarkastelu osoittaa, että hatkaamista ja sijaishuollosta kadonneita lapsia koskeva kirjoittelu HS:ssa lisääntyi tasaisesti tarkasteluajanjakson puolivälin jälkeen (KUVIO 1).

Lisääntynyt kiinnostus aihetta kohtaa oli osin odotettavissa muun muassa vuoden 2020 voimaan tulleiden lastensuojelulain muutosten vuoksi, joiden myötä lainsäädäntö muuttui sekä sijaishuollosta kadonneiden etsinnän että kuljetuksen osalta (STM 2020). Lisäksi oli ennakoitavissa, että Pesäpuu ry:n Hatkassa-hankkeen tiedottamisen myötä myös aiheen esiintyvyys mediassa potentiaalisesti lisääntyy jossain määrin. Yllättävänä havaintona aineistosta nousee kuitenkin vuoden 2022 hyvin vähäinen aiheen käsittely. Muutos on huomattava, sillä vuosina 2021 ja 2023 puolestaan aiheen esiintyvyys oli tämän tutkimusaineiston pohjalta kaikista aktiivisinta. Syytä vuoden 2022 HS:n vähäiselle kiinnostukselle aihetta kohtaan on vaikea arvioida, mutta pohdintana voidaan esittää Ukrainan sodan alkamisen vaikutukset siihen, että mahdollisesti kotimaan uutisointi oli ylipäättään vähäisempää hetkellisesti, mikä näkyy myös opinnäytetyön aiheen käsittelyn lähes täydellisenä puuttumisena.

Aineiston poikkeusvuotta 2022 lukuun ottamatta tarkasteluajanjakson loppua kohti tultaessa HS:ssa lisääntyivät huomattavasti juttujen määrän lisäksi myös selkeästi hatkaamista ja sijaishuollosta kadonneita lapsia ja nuoria pääasiallisesti käsittelevät uutiset ja muut kirjoitukset (KUVIO 1). Ennen vuotta 2019 aihetta pääasiallisesti käsitteleviä juttuja oli yhteensä vain neljä kappaletta, kun taas vuosina 2019–2023 hatkaaminen ja sijaishuollosta kadoksissa oleminen oli HS:n kirjoittelun pääaiheena yhteensä 20 kertaa. Eniten aihetta laajemmin käsitteleviä juttuja oli osin odotetusti vuonna 2023, jolloin julkaistusta yhteensä seitsemästä jutusta peräti viisi (HS 15.3.2023 *Selvitys: Aikuiset houkuttelevat nuoria hatkaan*; HS 1.4.2023 *Alaikäisiä ”hatkanuoria” päätyy Suomessa ihmiskaupan uhreiksi*; HS 29.4.2023 *14-vuotias tyttö ”hatkasi” ja päätyi vanhempien miesten asuntoihin – ”Minulla oli ikään kuin velvollisuus harrastaa seksiä”*; HS 26.5.2023 *Hatkanuoret kohtaavat monenlaista leimaamista*; HS 26.9.2023 *Poliisi ei paikantanut hatkanuoren puhelinta, nuori kuoli ”Valitettavasti tässä ei ole mitään uutta”*) liittyi Pesäpuu ry:n Hatkassa-hankkeeseen. Tässä opinnäytetyössä tarkastellun aiheiston pohjalta voi siis sivuhuomiona todeta Hatkassa-hankkeen tuoneen aiheen aiempaa laajemmalle käsittelylle huomattavasti lisää tilaa ja näkyvyyttä HS:ssa.

Aineistosta on myös havaittavissa, että korrelaatio aiheen käsittelyn määrän ja laajuuden välillä on olemassa; mitä enemmän aihetta koskevia kirjoituksia tarkasteluvuosina oli, sitä suurempi osa niistä oli myös aihetta pääasiallisesti käsitteleviä. Ainoana poikkeuksena tästä korrelaatiosta nousee tarkasteluajanjakson ensimmäinen vuosi 2013, jolloin aiheeseen liittyviä juttuja oli yhteensä vain kolme kappaletta, joista kahdessa ilmiö oli jutun pääasiallisena aiheena.

KUVIO 2. Hatkaamista ja sijaishuollosta kadonneita lapsia ja nuoria koskevat maininnat osastoittain HS:ssa vuosina 2013–2023

Aiheen käsittelyn yleisyyden ja laajuuden ohella on kiinnostavaa tarkastella sitä, millä HS:n osastoilla hatkaamista tai sijaishuollosta kadonneita lapsia käsitteleviä juttuja julkaistiin tarkasteluajanjakson aikana (KUVIO 2). Osasto on luokiteltu niiden juttujen osalta, joiden kohdalla HS:n sähköisessä arkistossa se oli merkittynä. Noin 22 prosentissa jutuista mainintaa osastoa ei ollut arkistossa löydettävissä. Suurin osa aiheita käsittelevistä jutuista oli erilaisia kotimaan ajankohtaisia tapahtumia käsitteleviä uutistekstejä osastolla *Kotimaa* (N=25). Näiden tekstien joukossa oli paljon uutisointia rikoksista, joissa usein tekijä mutta välillä myös uhri, oli sijaishuollosta kadonnut lapsi tai nuori. *Kotimaa*-osaston jälkeen toiseksi eniten juttuja oli julkaistu *Kaupunki*-osastolla (N=12), joka *Kotimaan* tavoin käsittelee pääasiassa kotimaan ajankohtaisaiheita erityisesti Helsingin/pääkaupunkiseudun näkökulmasta. *Kotimaan* tavoin myös *Kaupunki* pitää tämän opinnäytetyön aineistossa sisällään paljon tapahtuneiden rikosten uutisointia.

Kotimaa- ja *Kaupunki* -osastoilla julkaistuissa jutuissa korostuu rikosuutisoinnin ohella myös toisenlainen aiheeseen liittyvä uutisointi, jossa käsitellään muun muassa lastensuojelun haasteita ja sijaishuollosta katoamista ilmiönä itsessään (esim. HS 4.4.2013 *Moni ottaa lastenkodista hatkat*; HS 22.8.2019 *Sosiaalityöntekijä ei uskonut huostaanotetun nuoren kertomusta alastomaksi pakottamisesta – oikeusasiamieheltä huomautus*; HS 13.10.2021 *Epidemian aiheuttamat ongelmat näkyvät lastensuojelussa vielä pitkään, sanovat asiantuntijat: ”Ongelmat tulevat ehkä ilmi tipotellen”*).

Ajankohtaisaiheiden lisäksi *Kotimaa*- ja *Kaupunki* -osastoilla julkaistiin opinnäytetyön tarkasteluajanjakson aikana myös muutamia uutistekstistä luonteeltaan poikkeavia pidempiä reportaaseja ja artikkeleita (esim. .9.2018 ”*Nopeasti on Corolla pihassa ja porukka hyppii ikkunoista*” – *Tällaista on arki pahamaineisessa koulukodissa*; HS 21.4.2021 *Leo oli aivan tavallinen lapsi, mutta sitten tapahtui jotain – Huostaan otetun lapsen äiti kertoo, miten kaikki voi mennä pieleen turvallisesta kodista huolimatta*). Suurin osa tämän tyyppisistä laajemmista juttukokonaisuuksista, mukaan lukien henkilökuvat, on kuitenkin aineistossa ilman merkintää osastosta, joten pääasiallisesti niitä ei todennäköisesti ole julkaistu ajankohtaisaiheiden otsikoiden alla (esim. HS 27.5.2019 *Hatkassa*; HS 8.9.2019 *Omillaan*; HS 4.12.2023 *Rakas poikamme*).

Kiinnostavana havaintona aineistosta nousi aiheen kansainvälisen näkökulman täydellinen puuttuminen. Lastenkodista karkaaminen tai sieltä kateissa oleminen ei ole ainoastaan suomalainen ilmiö (Kekkonen & Pekkarinen 2024, 11), mutta tämän opinnäytetyön aineiston tarkasteluajanjaksolla HS:ssa ei julkaistu yhtäkään sellaista lastensuojelua käsittelevää juttua, jossa aiheetta olisi edes sivuttu kansainvälisten käytäntöjen tai havaintojen pohjalta. Tämän voi tulkita liittyvän muun muassa siihen, että aiheen käsittely HS:ssa on tarkasteluajanjakson aikana muutenkin hyvin vahvasti yksilökohtaista ja yksittäisten tapausten tilanteeseen liittyvää sen sijaan, että ilmiötä lähestyttäisiin ensisijaisesti esimerkiksi lastensuojelun rakenteellisena tai laajemmin yhteiskunnallisena ongelmana. On aiheellista pohtia, että mikäli ilmiön lähestyminen vahvemmin makro- kuin mikrotasolta korostuisi, voisiko myös esimerkiksi kansainvälisten käytäntöjen vertailu olla mahdollisesti relevantti uutisoinnin aihe.

4.3 Mieliidekirjoitukset

Aineistonkeruuvaiheessa yhdeksi kiinnostavaksi tarkastelun kohteeksi nousi, missä määrin HS:ssa on julkaistu hatkaamista ja sijaishuollosta kadonneita lapsia koskevaa mieliidekirjoittelua ja millaisia nämä jutut ovat sisällöltään. *Mieliide*-osastolla julkaistuja kirjoituksia oli aineistossa yhteensä 10 kappaletta ja ne oli julkaistu melko tasaisesti vuosina 2018–2023 (pois lukien vuosia 2022, joka oli muutenkin aiheetta koskevan uutisoinnin osalta poikkeusvuosi aineistossa). *Mieliide*-osastolla julkaistut kirjoitukset muodostavat siis tutkimusaineiston osastokohtaisen tarkastelun kolmanneksi suurimman luokan *Kotimaa*- ja *Kaupunki*-osastojen jälkeen. On kuitenkin huomionarvoista, että tarkasteluajanjakson ensimmäisen viiden vuoden aikana ei julkaistu yhtäkään mieliidekirjoitusta, joka olisi liittynyt käsiteltävään aiheeseen. Koska sanomalehden toimitus valitsee julkaistavat mieliidekirjoitukset, ei käytettävissä olevan aineiston pohjalta voida tehdä tulkintoja siitä, onko

lukijoiden aktiivisuus aihetta koskevassa kirjoittelussa muuttunut vai onko kyse lehden tekemistä toimituksellisista valinnoista. Lisääntyneen aktiivisuuden aihetta koskeville nostoille myös *Mielipide*-osaston puolella voi kuitenkin katsoa korreloivan muun muassa lastensuojelulain vuoden 2020 voimaan astuneiden muutosten kanssa.

Aihetta koskevat julkaistut mielipidekirjoitukset ovat kahta lukuun ottamatta ammattilaisten, kuten sosiaalityöntekijöiden, sijaishuollon työntekijöiden ja tukijoiden kirjoittamia ja niistä yli puolet (kuusi kappaletta) käsittelee pääaiheenaan hatkaamista ja sijaishuollosta kadonneita nuoria. Kirjoituksista kaksi on julkaistu poikkeuksellisesti nimimerkillä, ja näissä kirjoittavat identifioivat itsensä kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen tai nuoren vanhemmiksi. Mielipidekirjoitukset edustavat siis verrattain laaja-alaisesti eri positioista aiheen kanssa tutuksi tulleita toimijoita. Tästä huolimatta mielipidekirjoitusten sisältö oli hyvin saman suuntaista HS:ssa julkaistun muun, toimitetun materiaalin kanssa, jota tässä opinnäytetyössä tarkastellaan tarkemmin seuraavassa luvussa 4.3. *Mielipide*-osaston kirjoituksista oli luettavissa niiden painottavan vahvasti sijaishuollosta kadoksissa olevan (lapsen tai) nuoren omaa toimijuutta ja aktiivista osallisuutta heidän tilanteeseensa ja tapahtumiin. Oma toimijuus näyttäytyy tarkasteltujen mielipidekirjoitusten valossa negatiivisena, nuoren edun vastaisena tekijänä. Nuoren vahvaa toimijuutta ja osallisuutta korostavassa kirjoittelussa myös toimenpide-ehdotukset hatkaamisen vähentämiseksi ja sijaishuollosta kadonneiden lasten ja nuorten löytämiseksi painottavat ennen kaikkea viranomaisyhteistyötä kadonneiden henkilöiden löytämiseksi.

[--] Koska nuori lähtee hatkoille nimenomaan sen takia, että voisi tehdä sitä, mitä laitoksessa tai kotona ei voi. Pahimmassa tapauksessa nuori ajautuu hatkareissuilla vakaviin rikoksiin. [--] Kokemuksemme mukaan päihiteisiin sekaantuneen alaikäisen kiinniotto menee jonon hännille. [--] Karkaajien kiinni ottaminen on organisoitava uudelleen niin, että nuorten hatkailu päättyy lyhyeen. Karkumatkojen lyhentäminen osaltaan ehkäisee ennalta pakosuunnitelmia sijaishuollon laitoksista.

(HS 8.11.2020. Karanneet nuoret tulee saada nopeammin takaisin nuorisokodin turvaan)

[--] Hatkaamisten aikana usein sattuu ja tapahtuu jotain rikollista. Usein hatkareissujen aikana käytetään päihiteitä. Onneksi harvemmin sattuu mitään vakavaa, kuten kuolemantapauksia [--]

(HS 6.7.2021 Päätäjien tulee puuttua lasten hatkaamiseen lastensuojelulaitoksista)

Sijaishuollosta kadonneiden lasten ja nuorten päihiteiden ongelmallista käyttöä ja rikolliseen toimintaan osallistumista toistavissa mielipidekirjoituksissa nousee kuitenkin esille myös nuoren omaa vastuuta ja täysivaltaista toimijuutta purkavia kirjoituksia. Näissä mielipidekirjoituksissa nämä kielteiset ilmiöt tulevat tunnistetuksi nuoren psyykkisen pahoinvoinnin oireena ja mahdollisena altistumisena sen sijaan,

että kirjoitus piirtäisi sijaishuollosta kadoksissa olemisen motivaation olevan ennen kaikkea kiinnittynyt näihin tekijöihin. Tässä opinnäytetyössä esitetyn tulkinnan mukaan on eri asia, puhutaanko siitä, että nuori poistuu luvatta ja on kadoksissa voidakseen esimerkiksi käyttää päihteitä, vai altistuuko hän kateissa ollessaan itselleen haitalliselle päihteidenkäytölle.

On kuitenkin hyvä muistaa, että ainakin oman nuoreni tapaiset nuoret karkaavat helposti tilaisuuden tullen. Kun nuori on hatkoilla, hän altistuu päihteille, rikollisuudelle ja hyväksikäytölle.

(HS 12.9.2018. *Oma nuoreni tarvitsee koulukodin asettamia rajoja*)

Rajusti päihteillä oirehtivalle, usein sijoittamista vastustavalle lapselle voidaan asettaa korkeintaan vain 30 vuorokauden liikkumisvapauden rajoituspäätös. Hyvin harva, usein jo pitkään päihteitä käyttänyt nuori, motivoituu päihteettömyyteen ja kiinnittyy nuorisokotiin tässä ajassa [--].

(HS 18.11.2020. *Sijaishuoltoapaikat toivovat viranomaisyhteistyötä hatkanuorten auttamiseksi*)

Tarkasteluajankohdan loppupuolella aineiston mielipidekirjoituksissa oli myös yksittäisiä sellaisia avauksia, joissa sijaishuoltoapaikasta kadoksissa olemista pohditaan sijaishuollon toimivuuden tai mahdollisen toimimattomuuden näkökulmasta sen sijaan, että taustalla olevat syyt paikantuisivat nuoren omaan toimintaan ja motivaatiotekijöihin. Tässä käsittelytavassa ilmiön tarkastelu näyttäytyy siirtyvän yksilötasolta rakenteelliselle tasolle, missä lukijan huomio pyritään kiinnittämään siihen, miten kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia ja nuoria pystyttäisiin sijaishuollon keinoin tukemaan mahdollisimman hyvin, jotta katoamisia ei pääsisi tapahtumaan.

Sijaishuoltoapaikasta karkaaminen on yksi nuorten pahoinvointiin liittyvistä ilmenemismuodoista. [--] Olennaista olisikin löytää ne keinot, joilla nuori saadaan kiinnittymään sijaishuoltoapaikkaansa vahvemmin.

(HS 7.11.2020. *Karkaaminen sijaishuoltoapaikasta kertoo nuoren pahoinvoinnista.*)

Lastensuojelun ongelmat eivät kuitenkaan ratkea vain rajoituksin. Parhaaseen tulokseen päästään, kun hyvä huolenpito ja turvalliset rajat ovat tasapainossa keskenään.

(HS 31.1.2021 *Lastensuojelulaitoksesta karkailevan lapsen liikkumista voidaan rajoittaa*)

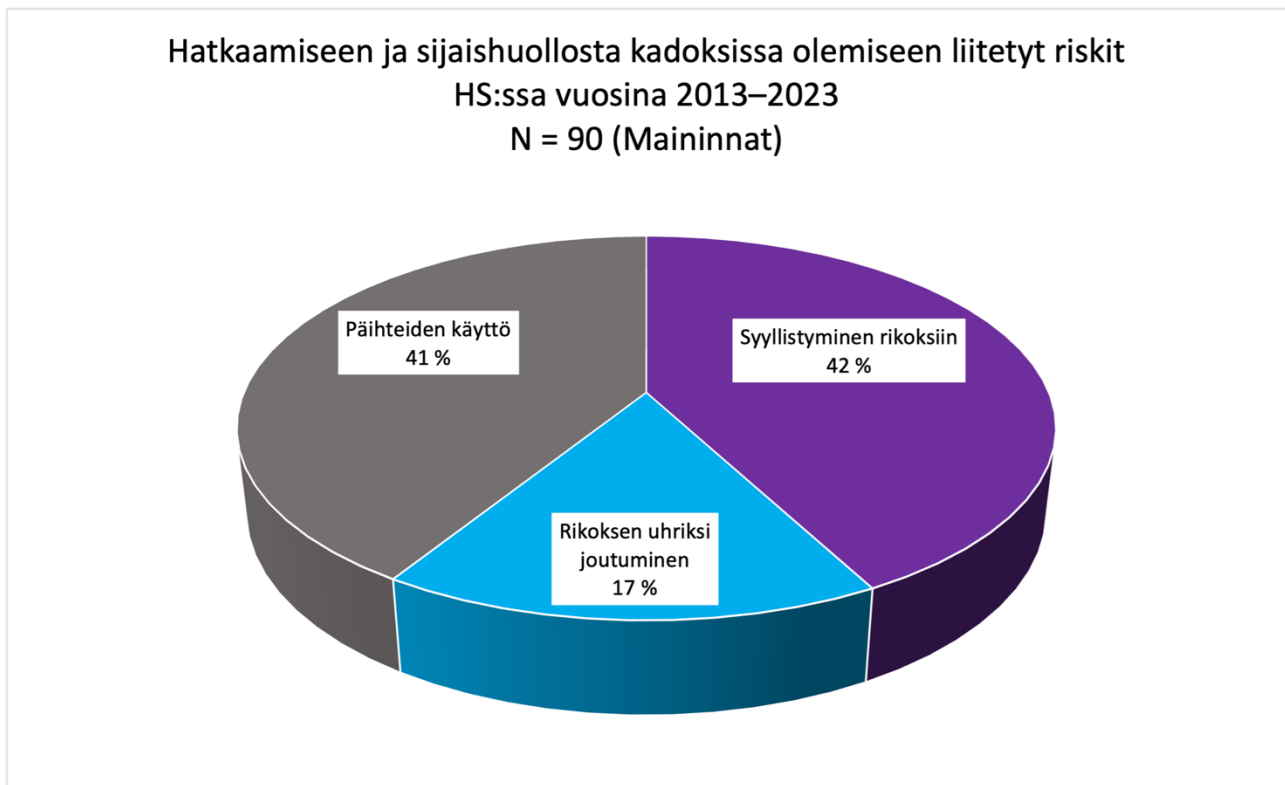
Vaikka nämä maininnat olivatkin mielipidekirjoituksissa vain yksittäisiä, ne tuovat esille sen, miten HS:n sanomien julkaisemassa materiaalissa sijaishuollosta kadonneen lapsen ja nuoren oma toimijuus ja eräänlainen pyrkimys historiallista syntyperää olevaan pahantapaisuuteen (esim. Harrikari 2019, 213–215.) tulevat puretuiksi ja lukijalle tarjoutuu tilalle toisenlainen tapa jäsentää kyseistä ilmiötä.

4.4 Riskit

Opinnäytetyön aineiston tarkemmassa tarkastelussa huomio on kiinnitetty opinnäytetyön toiseen tutkimuskysymykseen siitä, millaisia asioita ja ilmiöitä hatkaamiseen ja sijaishuollosta kadoksissa olemiseen HS:n kirjoituksissa liitetään. Aineiston lähiluku- ja luokitteluvaiheessa on päädytty tekemään ratkaisu juttujen luokittelusta niissä esitettyjen sijaishuollosta kadoksissa olemiseen ja hatkaamiseen liitettyjen potentiaalisten riskien mukaisesti. Aineiston luokittelun etenemistä on esitelty tarkemmin luvussa 4.1.

Tässä opinnäytetyössä nämä luokitellut asiat ja ilmiöt on nimetty riskeiksi siitä huolimatta, etteivät ne tule kirjoituksissa aina nimetyksi erikseen nimenomaan *riskiksi*, vaan erityisesti rikosuutisten kohdalla alaikäisen, sijaishuollosta kadoksissa olevan nuoren syyllistyminen rikokseen saatetaan esittää hyvinkin toteavalla, nuoren omaa toimijuutta korostavalla tavalla (esim. HS 15.1.2019 *Syyttäjä: 15-vuotias tyttö suunnitteli lastenkodin ohjaajan tappamista – tarkoitus oli puukottaa ohjaajaa vessareissulla ja paeta*; HS 10.11.2020 *Alaikäisten tekemien rikosten määrä Helsingissä ei ole kasvussa, paljastavat tilastot – Poliisia huolettavat ”hatkaajat” ja lisääntyneet teräaseet*; HS 13.12.2023 *Epäilty ampuja oli hatkassa – Tämä kaikki tapauksesta tiedetään*). Opinnäytetyössä on kuitenkin tehty valinta puhua rikolliseen toimintaan syyllistymisestä, päihteiden käytöstä ja rikoksen uhriksi joutumisesta riski-käsitteen kautta sen sijaan, että puhuttaisiin sijaishuollosta kadoksissa olemiseen liitettyistä asioista ja ilmiöistä. Tällä valinnalla opinnäytetyö pyrkii ottamaan kantaa siihen, että sijaishuollosta kateissa olevat lapset ja nuoret ovat monin tavoin kasvulleen ja kehitykselleen haitallisissa tilanteissa ja vallitsevien olosuhteiden varassa. Rikollisuuden, päihteiden käytön ja rikoksen uhriksi joutumisen nimeäminen esimerkiksi sijaishuollosta kadoksissa olemiseen liittyväksi ilmiöksi tulisi häivyttäneeksi tätä taustalla olevaa rakenteellista eriarvoisuutta ja kadonneiden lasten ja nuorten erityisen haavoittuvaa asemaa.

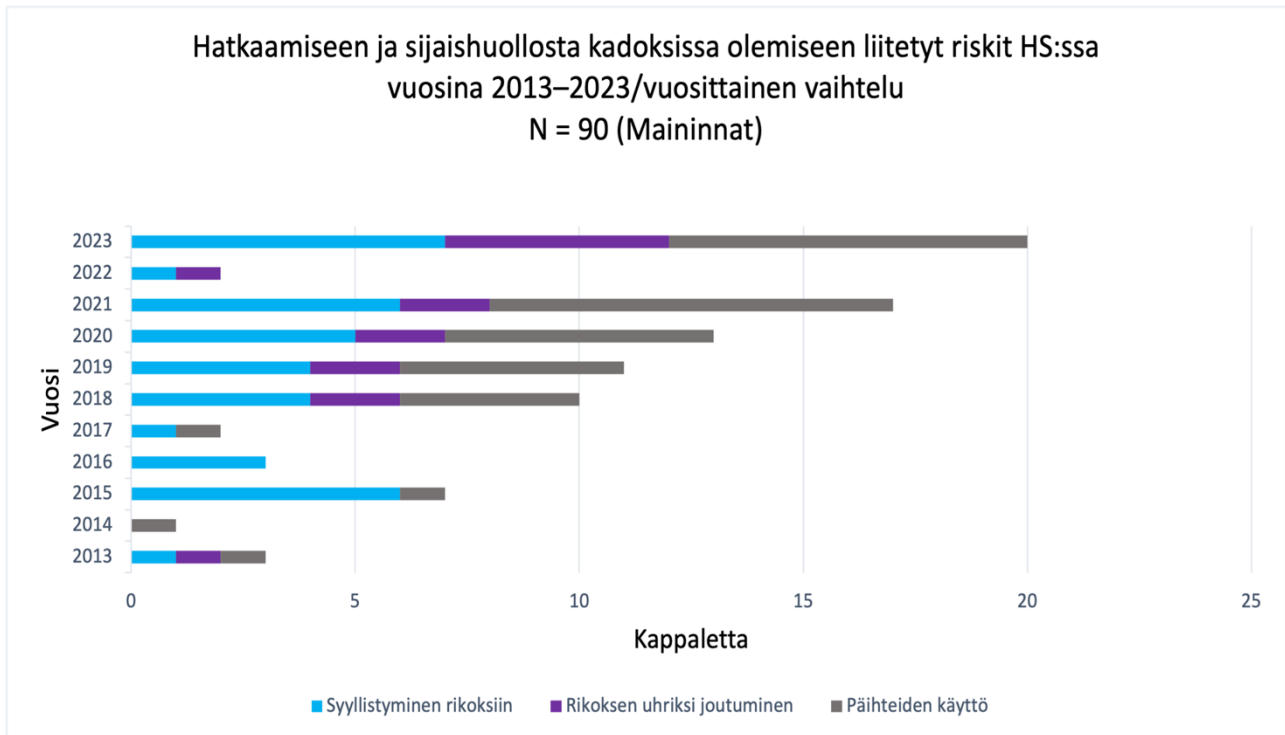

KUVIO 3. Hatkaamiseen ja sijaishuollosta kadoksissa olemiseen liitettyt riskit HS:ssa vuosina 2013–2023

Opinnäytetyön tutkimusaineiston yhdentoista vuoden tarkasteluajanjaksolla julkaistuissa jutuissa oli yhteensä 90 mainintaa riskeistä, jotka liitettiin sijaishuollosta kadoksissa oleviin lapsiin ja nuoriin sekä hatkaamiseen (KUVIO 3). Mainintojen lukumäärä $N=90$ on tässä yhteydessä suurempi kuin aineiston juttujen määrä ($N=76$) johtuen siitä, että samassa jutussa saattoi esiintyä useampi riski samanaikaisesti. Tyypillisesti samaan aikaan esiintyivät sijaishuollosta kadoksissa olevien riski päätyä syyllistymään rikoksiin ($N=38$) tai käyttämään päihteitä ($N=37$). Huomattavasti harvemmin esille nostettu näkökulma on kateissa olevan lapsen tai nuoren riski päätyä itse rikoksen uhriksi ($N=15$). Yhteensä kuudessa jutussa vuosina 2018–2023 oli samanaikaisesti maininta siitä, että sijaishuollosta kadoksissa oleva lapsi tai nuori on vaarassa päätyä tekemään rikoksia tai sellaisen uhriksi tai käyttämään itselleen haitallisesti päihteitä.

Opinnäytetyön tutkimusaineiston tasan 50 prosentissa ($N=38$) jutuista mainittiin siis rinnakkain sijaishuollosta kadoksissa oleminen ja lasten ja nuorten syyllistyminen rikoksiin ja lähes yhtä monessa ($N=37$) päihteiden käyttö. Määrää voi pitää huomattavana ottaen huomioon, että kokonaisaineistossa on mukana aiemmin esitellyn (KUVIO 1) mukaisesti myös 29 sellaista juttua, joissa sijaishuollosta katoaminen tai hatkaaminen on mainittu vain yhdellä lauseella tai hyvin lyhyesti. Sellaisia juttuja, joissa ei mainittu mitään luokitelluista riskeistä (rikokseen syyllistyminen, rikoksen uhriksi joutuminen ja päihteiden käyttö) oli yhteensä 18 kappaletta, eli noin 24 prosenttia koko tutkimusaineistosta. Kaiken

kaikkiaan voidaan siis todeta erilaisten sijaishuollosta kadoksissa ja hatkaamiseen liittyvien riskien nousevan hyvin tyypillisesti esiin HS:n aiheen käsittelyn yhteydessä.

KUVIO 4. Hatkaamiseen ja sijaishuollosta kadoksissa olemiseen liitetyt riskit HS:ssa vuosina 2013–2023/vuosittainen vaihtelu

Luokitellut riskit esiintyvät tutkimusaineistossa läpi koko tarkasteluajan kohdan lähtien aineiston ensimmäisestä jutusta (HS 4.4.2023 *Moni ottaa lastenkodista hatkat*) ja päättyen viimeiseen (HS 13.12.2023 *Epäilty ampuja oli hatkassa – Tämä kaikki tapauksesta tiedetään*). Vuositasolla vaihtelu sen suhteen, mitkä riskit esiintyivät aihetta koskevan kirjoittelun yhteydessä, oli yleisesti ottaen melko vähäistä (KUVIO 4). Poikkeus tästä oli kuitenkin selkeästi sijaishuollosta kadonneiden lasten ja nuorten riski päätyä rikoksen uhriksi, joka tuli HS:n juttujen yhteydessä mainitukseksi käytännössä vasta vuodesta 2018 lähtien. Tämän perusteella tutkimusaineiston pohjalta voidaan esittää tulkinta siitä, että aiheen käsittelyssä on tapahtunut sisällöllistä muutosta tarkastellun yhdentoista vuoden aikana ja sijaishuollosta kadoksissa olevien lasten ja nuorten erityisen haavoittuva asema on jossain määrin paremmin tunnistettu. Suhteessa rikoksen tekijyyteen ja päihteisiin ja niiden (ongelma)käyttöön maininnat riskistä rikoksen uhriksi päätymiseksi ovat kuitenkin myös aineiston loppupään vuosien aikana harvinaisia lukuun ottamatta vuotta 2023, joka on opinnäytetyön tutkimusaineiston poikkeusvuosi, johtuen selkeästi jo aiemmista viitatusta Pesäpuu ry:n Hatkassa-hankkeen ja siinä tehtyjen selvitysten uutisoinnista.

4.4.1 Päihteiden käyttö

Päihteet ja niiden (ongelma)käyttö ovat opinnäytetyön tutkimusaineiston perusteella sijaishuollosta kadoksissa olemiseen liitetty hyvin yleinen riski, joka esiintyy aineistossa läpi koko tarkasteluajanjakson. Päihteistä puhuttaessa usein erikseen tulevat mainituksi huumeet. Halu saada päihteitä on noussut esillä myös kysyttäessä sijoitetuilta lapsilta ja nuorilta itseltään syytä hatkaan lähtemiselle. Kekkonen & Pekkarisen (2024, 20–21) mukaan jopa 43 prosenttia Pesäpuu ry:n Hatkassa-hankkeen kyselyyn vastanneista nuorista mainitsee päihteet hatkaan lähtemisen vetovoimatekijänä.

Joskus lastenkodista karkaamisen takana voi olla vaikka viinanhimo, selviää Lastensuojelun keskusliiton selvityksestä. [--] Omilla teillään lapset käyttävät hyvin yleisesti alkoholia tai huumeita, tekevät rikoksia tai harjoittavat väkivaltaa. Yli kolmannes lastenkodeista arvioi, että lapset prostituoivat itseään rahaa tai päihteitä saadakseen.

(HS 4.4.2013 *Moni ottaa lastenkodista hatkat*)

Vanhemmat ja lastensuojelu saivat yhteistyössä aikaan nopean huostaanoton, ja Santeri päätyi Jyväskylän lähelle nuorisokotiin. ”Hän koki sen lusimiseksi, käytti kannabista ja muita aineita koko ajan ja otti hatkoja. [--]”

(HS 15.12.2017 *Kahteen päivään vanhemmat eivät kuulleet mitään, sitten Santeri, 18, löytyi kuolleena – päihdekuolemaan liittyy vaiettua häpeää ja syyllisyyttä*)

Hän oli ottanut hatkat laitoksesta ja viettänyt muutamia viikkoja ystävien asunnoissa, joissa oli keskitytty päihteidenkäyttöön.

(HS 24.7.2018 *Lapsi ilmestyi kotioven taakse likaisena ja nälkäisenä – Kun lapsi oli suihkussa, äiti soitti poliisit viemään huumeriippuvaisen pojan takaisin laitokseen*)

Pojat joutuvat keskimäärin enemmän poliisin kanssa tekemisiin, sillä he tekevät enemmän rikoksia, mutta tytöillä on yhtä lailla esimerkiksi päihdekokeiluja. [--] ”Osa testaa, välittääkö kukaan, jos vain häipyä” [--] Osalla on myös niin paha päihdeongelma, että päihteet vetävät puoleensa.

(HS 27.5.2019 *Hatkassa*)

Arttu oli kadoksissa yli viikon. Tässä vaiheessa tajusin, että hän oli alkanut käyttää huumeita.

(HS 7.12.2020 *Koukkuun jäänyt*)

Päihteiden ongelmallinen käyttäminen voi olla riippuvuustasoista tai esimerkiksi itselääkinnän keino. Päihteiden käyttäminen on siis todellinen riski, joka sijaishuollosta kadoksissa olemiseen liittyy. HS:n aihepiiriä koskevassa kirjoittelussa päihteiden käyttöön liittyvä toiminta näyttäytyy kuitenkin enemmänkin nuoren omaa toimijuutta korostavana tekijänä sen sijaan, että aihetta käsiteltäisiin esimerkiksi riippuvuussairaiden ja sen luomien mekanismien näkökulmasta. Näin ollen päihteisiin ja

niiden käyttöön liittyvä käsittely päättyy rakentamaan kuvaa päihdekäytöstä ikään kuin nuoren omana valintana sen sijaan, että tähän liittyvä erityisen haavoittavaan aseman asettuminen tulisi kirjoitetuksi auki lukijalle.

4.4.2 Rikoksiin syyllistyminen

Päihteiden lisäksi ja usein myös niiden rinnalla sijaishuollosta kadonneiden ja hatkassa olevien lasten ja nuorten syyllistyminen rikollisiin tekoihin oli riski, joka nostettiin esille aiheen käsittelyn yhteydessä läpi koko tutkimusajanjakson, aina ensimmäisestä jutusta viimeiseen. Kuten aiemmin esitettiin, jopa 50 prosenttia koko tutkimusaineiston jutuista piti sisällään rikosten tekijyyteen liittyvää aiheen käsittelyä. Aineiston lähiluvun perusteella syntyi vaikutelma, että puhuttaessa sijaishuollosta kadonneiden lasten ja nuorten rikollisesta käyttäytymisestä puhuttiin hyvin usein nimenomaan väkivaltaisuudesta ja väkivaltarikoksista. Tämän havainnon pohjalta aineiston luokittelussa päädyttiin vielä erittelemään ne jutut, joissa rikoksiin syyllistymisen yhteydessä käsiteltiin nimenomaan väkivaltaisuutta. Tällaisia juttuja oli yhteensä 21 kappaletta eli 55 prosenttia niistä kirjoituksista, joissa hatkaamiseen oli yhdistetty riski rikolliseen toimintaan syyllistymisestä (N=38).

Rikolliseen toimintaan päätymistä kirjoittelussa toistuu sama, nuoren toimijuutta painottava näkökulma, kuin päihteiden käyttöön liittyvän kirjoittelun yhteydessä. Tutkimusaineiston jutuissa on vain harvoja mainintoja esimerkiksi siitä, että syyllistyminen rikolliseen toimintaan olisi ensisijaisesti lapsen tai nuoren psyykkisestä problematiikasta johtuvaa oireilua (esim. HS 28.7.2015 *Koulukotinuorilla on usein rankka tausta – ” Jos siellä ei pärjää, edessä on psykiatrinen hoito tai vankila”*) tai hänen sen hetkisiin elinolosuhteisiin liittyvää. Sijaishuollosta kadoksissa oleminen voi käytännössä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että edes väliaikaisesti omillaan elävän alaikäisen voi olla esimerkiksi käytännössä mahdoton saada rahaa muilla kuin rikollisin keinoin (esimerkiksi ryöstö tai varkaus). Kysyttäessä asiaa sijaishuollossa eläviltä nuorilta itseltään, vain hyvin harva (9 prosenttia) raportoi osallistumisen rikolliseen toimintaan olevan hatkaamiseen vetävä tekijä ja 37 prosenttia kyselyyn vastanneista hatkassa olleista kertoi itse syyllistyneensä sen aikana rikoksiin (Kekkonen & Pekkarinen 2024, 20–21). Kyselytutkimuksen tuloksena se, että vain harva nuorista nimeää osallistumisen rikolliseen toimintaan hatkaamiseen motivoivana tekijänä on ymmärrettävä; rikollinen toiminta on asia, josta hyvin mahdollisesti halutaan raportoida harvemmin kuin esimerkiksi halusta tavata perhettä tai ystäviä. Toisaalta tätä vasten voidaan edelleen myös pohtia sitä, missä määrin rikollisuus itsessään onkaan varsinainen motivaattori sille, että lapsi tai nuori päättyy olemaan kadoksissa sijaishuollosta ja missä määrin taas on kyse tilanteen luomista

olosuhteista. Se, että rikollisen toiminnan taustalla oleviin tekijöihin olisi HS:n jutuissa paneuduttu tutkimusaineiston antamaa kuvaa laajemmin, ei veisi huomiota pois tekojen rangaistavuudelta. Sen sijaan se voisi tuoda julkiseen keskusteluun mahdollisuutta nykyistä parempaan ymmärrykseen siitä, miksi sijaishuollosta kadoksissa olevien lasten ja nuorten keskuudessa esiintyy myös rikollista toimintaa.

Osa joutuu karkumatkan aikana rikoksen uhriksi, osa tekee rikoksia itse. Ja moni on sekä rikoksen uhri että tekijä. [--] Kyse ei ole pelkistä pikkurikkeistä. Nuoret olivat epäilyinä myös ryöstöistä ja pahoinpitelyistä, lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja kerran jopa murhan yrityksestä.

(HS 8.9.2019 *Omillaan*)

Ilta-Sanomien tietojen mukaan useita loka–marraskuussa tapahtuneita nuorten väkivallantekoja yhdistää se, että kaikki nuoret olivat karkuteillä lastensuojelun laitoksesta.

(HS 10.11.2020 *Poliisi: Lastensuojelulaitoksista karkaamista ei ole pystytty estämään – alan työntekijät arvostelevat vuoden alussa voimaa tullutta lastensuojelulakia*)

Turunen tarkoittaa sijaispaikkoja esimerkiksi aggressiivisesti käyttäytyville, toistuvasti karkaileville, paljon rikoksia tekeville tai päihderiippuvaisille nuorille. [--] Pahimmillaan hatkassa olevat nuoret sitten tekevät rikoksia tai joutuvat itse rikoksen uhreiksi.

(HS 18.12.2020 *16-vuotiaan pojan surman on herätettävä koko yhteiskunta, sanoo rikosylitarkastaja*)

Myös vakaviin väkivaltarikoksiin (murha, tappo, tapon yritys) syyllistymisen riskin painottuminen tutkimusaineistossa liittyy osaltaan tällaisia rikostapahtumia koskevaan uutisointiin, jota tutkimusajankohtana oli. Yhtä kaikki voidaan kuitenkin esittää, että myös kyseiset rikosuutiset ovat osaltaan rakentamassa HS:n lukijalle tarjottua ymmärrystä siitä, millaisia asioita ja tilanteita sijaishuollosta katoamiseen mahdollisesti liittyy. Alaikäisten tekemät vakavat väkivalta- ja henkirikokset herättävät tyypillisesti paljon mediahuomiota, eivätkä sijaishuollosta kadonneet lapset ja nuoret tee tässä suhteessa poikkeusta. HS:n opinnäytetyön tutkimusajankohdalla julkaisemat tapahtuneita rikoksia koskevat uutisoinnit ovat tyyliltään tyypillistä rikosuutisointia, jossa keskitytään kuvaamaan tapahtunutta tekoa tai oikeudessa luettuja syytteitä sen sijaan, että tapahtumia pyrittäisiin taustoittamaan.

Teossa käytetty väkivalta oli raakaa, suunnitelmallista ja pitkäkestoista. [--] Syytetyt kiistivät kärjäoikeudessa murhasyytteet. Puolustuksen mukaan heidän tarkoituksenaan oli saada ohjaaja tajuttomaksi ja päästä näin karkaamaan talosta.

(HS 9.12.2015 *Syyttäjä: Perhekodin ohjaajan murhasta syytetyt suunnittelivat tekoa pitkään – välineinä imurin putki, pöytälevy ja tv:n johto*)

Poliisin mukaan tyttö poistui ilman lupaa Pirkanmaan alueella sijaitsevasta lastensuojeluyksiköstä aiemmin tiistaina. Yksikkö sai samana iltana tiedon, että tyttö on yksityisasunnossa Hervannassa. Kaksi lastensuojeluyksikön ohjaajaa lähti hakemaan tyttöä takaisin yksikköön ja tapasi hänet asunnon ovella. Poliisin mukaan tyttö kieltäytyi lähtemästä ohjaajien mukaan ja löi kahdesti leipäveitsellä toista ohjaajaa. Toinen iskuista aiheutti poliisin mukaan ohjaajalle hengenvaaran.

(HS 12.1.2017 Poliisi: Lastensuojeluyksiköstä karannut tyttö puukotti ohjaajaa hengenvaarallisesti Tampereella)

Pitkään kestäneen pahoinpitelyn päätteeksi tyttö poistui ja vei uhrin omaisuutta, muun muassa pankkikortit, avainnippun ja matkapuhelimen. Hän lähti suunnitelmansa mukaisesti pakomatalle, ja tällöin uhri pystyi hälyttämään apua.

(HS 4.2.2021 Tyttö halusi paeta lastensuojelulaitoksesta Harjavallassa: Yritys murhata työntekijä muuttui hovioikeudessa yritykseksi tappa)

16-vuotiaan pojan epäillään ampuneen 19-vuotiasta miestä, joka ei vahingoittunut tilanteessa kantamansa luotiliivin ansiosta. Ampumisesta epäillyllä nuorella on iästään huolimatta pitkä rikoshistoria. Taustalla on vakavaakin väkivaltarikollisuutta ja törkeitä tekemuotoja, kertoo rikosylikomisario Ritva Elomaa Helsingin poliisista. ”Kovaa luettavaa tuon ikäiselle”, Elomaa toteaa. Ulkopaikkakuntalainen nuori oli niin sanotusti hatkassa, eli karanneena lastensuojeluyksiköstä.

(HS 12.12.2023 Epäillyllä ampujalla on pitkä rikoshistoria – ”Kovaa luettavaa tuon ikäiselle”)

Alaikäisen tekijän ollessa kyseessä on myös todennäköistä, että suurin osa oikeudenkäynneistä ja tutkinta-aineistosta on salassa pidettävää, jolloin uutisoinnin materiaaliksi ei välttämättä olekaan mahdollista tuoda muuta, kuin tiivistetty kuvaus tapahtuneesta. Näin ollen HS:n lukijalle piirtyy rikosuutisoinnin pohjalta mahdollisesti hyvinkin pelottavana näyttäytyvä kuva arvaamattomista ja väkivaltaisuudessaan jopa julmista sijaishuoltoapaikasta kadonneista lapsista ja nuorista.

4.4.3 Rikoksen uhriksi joutuminen

Kolmas opinnäytetyön tutkimusaineistossa esille noussut sijaishuoltoapaikasta kadonneita lapsia ja nuoria koskeva riski oli mahdollisuus rikoksen uhriksi pääytymisestä. Käsiteltäessä sijaishuollosta kadoksissa olemista ja rikoksen uhriksi joutumista kirjoituksissa korostuivat erityisesti seksuaalirikokset. Yhteensä riski rikoksen uhriksi joutumisesta mainittiin 15 jutussa, joista kymmenessä oli tarkemmin eriteltyä seksuaalirikoksen ja hyväksikäytön uhriksi joutuminen. Seksuaaliväkivallan ollessa kyseessä tutkimusaineiston jutuissa tulee useammin mainituksi nimenomaan sijaishuollosta kadonneiden tyttöjen poikia suurempi riski joutua rikoksen uhriksi. Sijaishuollosta kadoksissa olevien

poikien erityisen haavoittuva asema jää siis tästä näkökulmasta katsottuna hyvin vahvasti taustalle eikä tule tutkimusaineistossa selkeästi tunnistetuksi ja aukikirjoitetuksi.

Selvityksen mukaan moni lapsista altistui karkumatkan aikana aikuisen hyväksikäytölle. (HS 29.7.2013 Savon Sanomat: Lapsia karkaa yli 3500 kertaa vuodessa)

Forss muistuttaa, että kaikki hatkareissuja tekevät nuoret eivät syyllisty rikoksiin. Osa hatkalaisista, etenkin tyttöjä, päätyy myös itse rikosten uhreiksi. (HS 10.11.2020 Alaikäisten tekemien rikosten määrä Helsingissä ei ole kasvussa, paljastavat tilastot – Poliisia huolettavat ”hatkaajat” ja lisääntyneet teräaseet)

26-vuotias mies houkutteli alaikäisiä tyttöjä seuraansa ja asuntoonsa tarjoamalla näille alkoholia, savukkeita ja huumausaineita. Mies oli käyttänyt hyväkseen nuorten päihtymystilaa ja kohdistanut heihin seksuaalista väkivaltaa. Mies oli käyttänyt hyväkseen lastensuojelulaitoksesta karanneiden, haavoittuvassa asemassa vailla yöpaikkaa olevien teini-ikäisten tyttöjen tarpeita saada päihteitä. (HS 12.11.2021 Mies houkutteli Helsingin keskustassa alaikäisiä tyttöjä luokseen ja huumasi uneliaiksi – Törkeistä seksuaalirikoksista yli 9 vuotta vankeutta)

Syytteen mukaan 15-vuotias vastaaja pakotti samanikäisen tyttöystävänsä sukupuoliyhteyteen väkivalloin kellarin lattialla ja käytti hyväkseen tämän kykenemättömyyttä puolustaa itseään tai muodostaa tai ilmaista tahtoaan. [--] Tuomittu poika kiisti syytteen ja menettelynsä. Hänen mukaansa uhri oli ollut hatkassa eli karussa ja tullut poikaystävänsä luokse yöksi laitokseen menemisen sijaan. (HS 26.4.2023 Humalainen tyttö haki apua poikaystävältään Helsingissä – Poika talutti hänet kellariin ja raiskasi)

Vaikka tämän opinnäytetyön tutkimusaineistossa korostuivat erilaiset sijaishuollosta kadoksissa olemiseen liitetyt riskit ja myös aineiston analyysi on rakennettu näiden ympärille, on aineistosta tunnistettavissa myös muunlaisia näkökulmia käsiteltyyn ilmiöön. Vaikka sijaishuollosta katoamisen taustalla olevien syiden ja lastensuojelun rakenteellisten tekijöiden käsittely jäi opinnäytetyön tutkimusaineistossa vähemmälle huomiolle, myös tähän liittyvää kommentointia HS:ssa oli koko tarkastellun yhdentoista vuoden ajanjakson ajan. Tässä opinnäytetyössä tehdyt tutkimukselliset ja aineiston analyysia ohjanneet valinnat on pyritty kuvaamaan mahdollisimman avoimesti tutkimustulosten luotettavuuden arvioinnin näkökulmasta. On kuitenkin huomattava, että myös muunlaisia mahdollisuuksia aineiston luokittelulle ja analyysissa esiin nostetuille näkökulmille olisi ollut mahdollista esittää.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän opinnäytetyön tutkimustehtävänä oli selvittää, miten sijaishuoltoapaikasta kadonneita lapsia ja nuoria käsitellään Helsingin Sanomissa vuosina 2013–2023. Tätä päätutkimustehtävää tarkennettiin tutkimalla aineistoa myös siitä näkökulmasta, millaiset asiat ja ilmiöt esiintyvät yhdessä sijaishuoltoapaikasta kadoksissa olemisen käsittelyn kanssa. Opinnäytetyön tutkimusaineistona olleet 76 Helsingin Sanomien sijaishuoltoapaikasta kadonneita lapsia ja nuoria ja hatkaamista käsitellyttä tai sivunnutta juttua pitivät sisällään hyvin rikasta ja monilla eri osastoilla julkaistua kerrontaa aiheesta. Jopa 66 prosenttia tutkimusaineiston jutuista käsitteli joko pää- tai sivuaiheenaan sijaishuollosta kadonneita lapsia nuoria ja hatkaamista. Opinnäytetyön aineiston analyysi on tapahtunut aineistosta nousevien havaintojen perusteella ja analyysia ohjanneet valinnat on pyritty kuvaamaan mahdollisimman tarkasti.

Tässä opinnäytetyössä laaditussa HS:n kirjoituksia koskevassa analyysissä nousi esille usein toistuva kuva sijaishuoltoapaikastaan pahantekoon karkaavasta nuoresta, joka esitetään ikään kuin täysivaltaisena yksilönä päättäessään karata, päihtyä ja syyllistyä rikoksiin. Etenkin rikollisuutta käsittelevissä jutuissa käsittelytapa näyttäytyy hyvin samankaltaisena, kuin jos kyseessä olisi aikuinen rikoksentekijä. Vaikka historiallisista pahantapaisuuden ja kurittomuuden käsitteistä onkin lastensuojelussa jo luovuttu (Harrikari 2019, 213–215), on tämän opinnäytetyön tutkimusaineiston perusteella näiden kaikuja vielä havaittavissa sijaishuoltoapaikasta kadonneita lapsia ja nuoria koskevassa julkisessa keskustelussa. Lisäksi sijaishuoltoapaikasta kadonneiden eli hatkanneiden lasten ja nuorten ikä jää usein hyvin pienelle huomiolle, vaikka kenties toisenlaisessa kontekstissa lasten ja nuorten ratkaisuja voitaisiin lähestyä esimerkiksi syy-seuraussuhteiden ymmärryksen kehittymättömyydellä, lyhytnäköisyydellä tai murrosiällä. Sijaishuoltoapaikasta kadonneilla lapsilla ja nuorilla on todettu olevan taustallaan erilaisia psykiatrisia diagnooseja käytöshäiriöitä, kaltoinkohtelua ja vakavaa traumataustaa (Selkämaa 2022, 8). Tämän vuoksi sijaishuoltoapaikasta kadonneen lapsen tai nuoren toimijuuden ja harkintakyvyn voisi esittää olevan usein olevan jopa ikätasoista alempana, eikä aikuiseen rinnastettavana. Tämä näkökulma ei kuitenkaan tutkimusaineiston jutuissa saanut juurikaan näkyvyyttä.

Myöskään hatkaamisen ja sijaishuoltoapaikasta kadoksissa olemisen syitä ei tämän opinnäytetyön tutkimusaineistosta tehtyjen havaintojen perusteella juurikaan avata Helsingin Sanomien jutuissa, vaikka syiden on eri tutkimuksissa todettu olevan moninaisia (Isoniemi 2019, 106; Kekkonen & Pekkarinen 2024, 20–22). Lastensuojelun järjestämisen rakenteellisiakin haasteita, kuten esimerkiksi

sijaishuollon yksiköiden toimintaa ja niiden sopivuutta mahdollisesti vaikeastikin oireileville kadonneille nuorille käsitellään tutkimusaineistossa selvästi vähemmän kuin erilaisia hatkaamiseen liittyviä riskejä tai haitallisia ilmiöitä. Tämän opinnäytetyön toisena tutkimuskysymyksenä ollutta kysymystä siitä, millaiset asiat ja ilmiöt esiintyvät yhdessä sijaishuoltopaikasta kadoksissa olemisen käsittelyn kanssa, lähestyttiin aineiston analyysissä nimenomaan sijaishuoltopaikasta kadoksissa olemiseen liitettyjen riskien kautta. Tehty valinta oli tutkimusaineistosta nouseva, sillä riskeiksi nimetyt kolme teemaa, rikosten tekeminen, päihteet ja niiden (ongelma)käyttö sekä rikoksen uhriksi joutuminen toistuvat aineistona olleissa HS:n 76:ssa jutussa läpi koko opinnäytetyön tarkasteluajanjakson.

Riskeistä puhuttaessa rikoksen uhriksi päätyminen mainitaan huomattavasti harvemmin kuin rikokseen syyllistyminen ja päihteiden (ongelma)käyttö. Lisäksi rikoksen kohteena olemista käsittelevissä jutuissa uhrikategoria on seksuaalirikoksiin painottuvassa tulokulmassa varattu pääsääntöisesti tytöille sijaishuollosta kadonneiden poikien haavoittuvuuden jäädessä vähemmälle huomiolle. Tässä opinnäytetyössä esitetyn analyysin perusteella tämä osaltaan vahvistaa HS:n lukijalle tarjottua kuvaa karkailevista, pahantapaisista ja kurittomista nuorista, joiden aiheuttama vaara myös potentiaalisista täysin ulkopuoliselle ihmisille koetaan merkittävämpänä kuin heidän itsensä kohtaamat uhat. On kuitenkin edelleen perusteltua pohtia, ovatko rikollisuus tai päihteidenkäyttö sijaishuollossa elävän ja sieltä kadoksissa olevan lapsen nuoren oma valinta, ja jos on, niin missä määrin ja miten me julkisessa keskustelussa tulemme tuottaneeksi jaettua ymmärrystämme tästä aiheesta. Kielenkäytön ymmärtäminen jaettua sosiaalista todellisuuttamme tuottavina tekoina tekee ymmärrettäväksi sen, että se, *miten* me asioista ja ilmiöistä puhumme, on kriittistä sen kannalta, miten me niitä ymmärrämme ja millaisia merkityksiä niille rakentuu (Jokinen ym. 2016, 41–44). Opinnäytetyön tutkimusaineistossa havaittu ilmiön ja aihepiirin kansainvälisen näkökulman täydellinen puuttuminen kaventaa osaltaan lukijalle tarjottua tapaa rakentaa ymmärrystä sijaishuollosta kadonneista lapsista ja nuorista ja hatkaamisesta hyvin monitasoisena ilmiönä ja pirullisena yhteiskunnallisena ongelmana (Kotisaari 2018, 10–11).

On kuitenkin huomionarvoista, että erityisesti läpi koko opinnäytetyön tarkasteluajanjakson julkaistuissa mielipidekirjoituksissa tuotiin myös nuoren pahoinvointia ongelmallisen käyttäytymisen taustalla ja lastensuojelun sijaishuollon rakenteellisia kysymyksiä. Tämän tyyppinen, laajempaa perspektiiviä aiheeseen tarjoava tulokulma korostui myös tarkasteluajanjakson viimeisenä vuotena 2023, jolloin HS julkaisi useita Pesäpuu ry:n Hatkassa-hankkeeseen liittyviä kirjoituksia. Opinnäytetyön luotettavuuden arvioinnin kannalta on edelleen tärkeää todeta, että myös muunlaisia, nyt esitetyille tuloksille vastakkaisiakin tulkintoja olisi ollut mahdollista aineiston pohjalta tehdä. Laadullinen tutkimus on aina

tutkimuksen tekijän tulkinta tutkittavasta aiheesta ja ilmiöstä eikä laadullisen tutkimuksen tuloksia ole tarkoituksenmukaista arvioida esimerkiksi tutkimustulosten toistettavuuden kautta (Tuomi & Sarajärvi 2009, 133–135). Tässä opinnäytetyössä esitetyt tutkimustulokset eivät sellaisenaan olekaan yleistettävissä kertomaan siitä, miten sijaishuollosta kadonneista nuorista ja hatkaamisesta julkisuudessa puhutaan. Kuitenkin pyrkimällä mahdollisimman avoimesti kuvaamaan tutkimusaineistoa, -menetelmiä ja analyysin etenemistä, on lukijan mahdollista opinnäytetyön luotettavuuden näkökulmasta arvioida nyt esitettyjä havaintoja ja tulkintoja siitä, miten Helsingin Sanomissa on käsitelty sijaishuoltopaikasta kadonneita lapsia ja nuoria viimeisen kuluneen vuosikymmenen aikana. Tämän opinnäytetyön tulosten pohjalta voidaan siis kuitenkin perustellusti tuoda pohdittavaksi sitä, onko julkisessa keskustelussamme riittävästi tilaa moniulotteiselle ja ehkä jopa välittävällekin puheelle sijaishuollosta kadonneista lapsista ja nuorista.

6 POHDINTA

Minua on aina kiinnostanut, miten erilaisista asioista tai ilmiöistä puhutaan ja kirjoitetaan. Erityisen kiinnostavaa on se, miten erilaisissa marginaaleissa elävistä ihmisistä puhutaan valtamediassa ja miten tällainen puhe tuottaa tietynlaista todellisuutta ja muovaa kohdeyleisönsä mielipiteitä, arvoja ja asenteita. Sanat ovat harvoin merkityksettömiä. Työskentelyni sosionomiopintojeni aikana lastensuojelun sijaishuollossa avasi minulle kapean ikkunan sijoitettujen lasten ja nuorten maailmaan ja samalla se myös herkisti kuuntelemaan ja havainnoimaan tapoja, joilla heistä puhumme, niin ammattilaisia kuin maallikkoinakin. Vaikka opintojeni loppupuolella olenkin päätenyt jo työskentelemään toisaalle, monien jo aikuistuneiden lastensuojelun entisten asiakkaiden pariin, on minulle ollut koko ajan selvää, että opinnäytetyössäni haluan tarkastella nimenomaan lastensuojelun sijaishuollon aihepiiriä. Sijaishuollosta kateissa olevat lapset ja nuoret ja työntekijöiden keinottomuus näiden tilanteiden edessä herättivät tietysti uutena työntekijänä minussa monia tunteita ja ajatuksia. Se sai minut myös kiinnittämään huomiota siihen, saako näiden lasten ja nuorten kohtalo huomiota mediassa ja miten heistä kirjoitetaan, jos ylipäänsä kirjoitetaan. Kun opinnäytetyön aihepiiri varmistui keväällä 2023 Pesäpuu ry:n Onni Westlundin kanssa käymäni keskustelun jälkeen, olen ollut jatkuvassa tarkkailuasemassa tekemässä havaintoja siitä, miten opinnäytetyön aihe näyttäytyy myös muualla kuin omassa tutkimusaineistossani. Se, mihin kiinnittää huomiota, tunnetusti vahvistuu.

Itsessään opinnäytetyön tutkimusaineiston kerääminen osoittautui työlääksi ja aikaa vieväksi tehtäväksi, joka vaati paljon uuden opettelua ja kärsivällisyyttä. Aloitin aineiston keräämisen syksyllä 2023 ja se jatkui aina kevääseen 2024. Aineiston kokoamiseen liittyi paljon epävarmuustekijöitä, alkaen siitä, löytyykö aineistoa tarpeeksi, ovatko hakuni tarpeeksi kattavia ja onnistunko aineistonkeruuprosessissa paikantamaan julkaistun materiaalin mahdollisimman kattavasti. Kaikkien yhdentoista vuoden lastensuojelu ja muita rinnakkaisaiheita käsittelevien juttujen läpi kahlaaminen ja niistä sopivien poimiminen oli kuten edellä mainitsin, työlästä ja vei paljon aikaa. Tarkasteluajanjaksolle osui useita Suomen lastensuojelukenttää ravisuttaneita tapahtumia, kuten Muhoksen perhekodissa tapahtunut henkirikos, Koskelan 16-vuotiaan teinipojan murha ja Joensuun neljävuotiaan pojan tapaus. Aineiston alkupäässä vuonna 2013 myös Vilja-Eerikan tapaus oli aineiston perusteella vielä vahvasti esillä ja muistissa. Aineistossa itsessään oli siis myös paljon koskettavia kohtaloita ja erilaisia traagisia tapahtumia, joiden läpikäyminen ja käsittely toi oman henkisen kuormituksensa opinnäytetyöprosessiin. Aina ei myöskään herkistymiseltä voinut välttyä, mikä omalla tavallaan vahvisti opinnäytetyöprossin

merkityksellisyyden tunnetta muistuttamalla siitä, kuinka mittaamattoman tärkeiden kysymysten parissa saamme sosiaalialan ammattihenkilöinä työskennellä.

Sosiaalialan ammattikorkeakoulujen verkosto onkin määritellyt sosionomin kompetenssit kuuteen osa-alueeseen: sosiaalialan eettinen osaaminen, asiakastyön osaaminen, sosiaalialan palvelujärjestelmäosaaminen, kriittinen ja osallistava yhteiskuntaosaaminen, tutkimuksellinen kehittämistyö ja innovaatio-osaaminen, sekä työyhteisö-, johtamis- ja yrittäjäosaaminen. Opinnäytetyöni sijoittuu mielestäni hyvin neljännen osa-alueen, eli kriittisen ja osallistavan yhteiskuntaosaamisen kompetenssin alle. Tähän kompetenssiin sisältyy esimerkiksi ammatillinen kriittinen reflektio, haavoittuvassa asemassa olevien puolustaminen ja tiedon tuominen kohtuuttomista elämäntilanteista poliittiseen päätöksentekoon ja eri toimijoille. (Raatikainen, Rahikka, Saarnio & Vepsä, 2020, 21.) Sosionomin opinnoissani olenkin saanut alusta asti reflektoida paljon yhteiskunnassamme olevaa eriarvoisuutta ja koen, että nimenomaan nuoria ja lapsia koskeva eriarvoisuus herättää erityisen paljon tunteita. Sijaishuoltopaikasta kadonneiden lasten ja nuorten asema on erittäin haavoittuva ja heidän elämäntilanteensa on usein kohtuuton. Tässä opinnäytetyössä olen siis sosionomin ammatillisten kompetenssien mukaisesti asettunut puolustamaan näiden lasten ja nuorten etua pyrkimällä tuottamaan uutta tietoa ja ymmärrystä aihepiiristä ja siihen liitetystä ilmiöstä.

Opinnäytetyön tekemisen ja päivätöissä käymisen tasapainottelu vaati paljon ajankäytön hallintaa ja uhrauksia. Opinnäytetyön käytännön toteutuksen suunnittelu oli myös työlästä ja esimerkiksi käytettävien tutkimusmenetelmien valinta kesti pitkälle aineiston keruun loppuun asti. Mielestäni oli kuitenkin tärkeää sisällyttää opinnäytetyöhöni myös määrällistä tietoa uutisten julkaisemisesta, koska tämä tieto antaa osviittaa siitä, kuinka usein kyseinen ilmiö on ”ylittänyt uutiskynnyksen” kunakin vuotena. Tämän valinnan tein siitäkin huolimatta, että aineiston kvantifiointi, koodaaminen ja kuvioiden luominen Excelillä vaativat myös uuden opettelua ja epämukavuusalueelle menemistä. Koen kuitenkin, että opinnäytetyöprosessi kokonaisuudessaan ei ainoastaan vahvistanut sosionomikoulutuksessa tähän asti saatuja, työelämässä vaadittavia taitoja vaan toi myös paljon uutta osaamista, ymmärrystä ja rohkeutta kokeilla. Opinnäytetyön tekeminen vahvisti myös haluani jatkaa sosiaalialan korkeakouluopintoja sosionomiksi valmistumisen jälkeen. Vanha viisaus siitä, että mitä enemmän tietää, sitä enemmän tietää (myös) siitä, kuinka vähän tietää, osoittautui oikeaksi myös tämän prosessin kuluessa. Opinnäytetyön valmiiksi saattaminen tuntuukin osaltaan haikealta, kun tiedostaa, miten paljon syvemmälle sekä aihepiiriin että aineistoon olisi mahdollista pureutua. Tuomi & Sarajärvi (2018, 92) muistuttavatkin lempeästi aloittelevaa tutkijaa siitä, että kaikkea ei ole mahdollista tai tarpeenkaan tutkia yhdessä tutkimuksessa.

Mahdollisia jatkotutkimusaiheita sijaishuollosta kadonneiden lasten ja nuorten ja hatkaamisen käsittelylle erilaisissa media-aineistossa onkin useita. Sanomalehtiaineistojen osalta laajempi historiallinen tarkastelu toisi kiinnostavaa tietoa siitä, onko julkinen puhetapa sijaishuollosta kadoksissa olevista lapsista ja nuorista muuttunut vuosikymmenten aikana ja millaiset aiheeseen liittyvät asiat, ilmiöt ja näkökulmat ovat saaneet aiemmin palstatilaa. Laajemman aikaperspektiivin lisäksi toisenlaisilla tutkimusmenetelmillä, kuten diskurssianalyttisellä tarkastelulla, olisi mahdollista syventää ymmärrystä aihepiirille annettujen merkitysten rakentumisesta. Myös muunlaisten aineistojen, kuten sosiaalisen median, elokuvien ja televisiosarjojen tarkastelun kautta olisi mahdollista muodostaa käsitystä siitä, millaista sosiaalisen todellisuuden konstruktioita esimerkiksi erilaisilla keskustelualustoilla ja populaarikulttuurissa tuotetaan ja toisinnetaan sijaishuollosta kadonneista lapsista ja nuorista.

LÄHTEET

Alasuutari, P. 2011. *Laadullinen tutkimus 2.0*. 4. painos. Tampere: Vastapaino.

Haapala, M., Kaijanen, M., Minkkinen, M. & Westlund, O. 2023. *Hatkassa Suomessa - kohti kansallista tilannekuvaa lastensuojelun sijaishuollosta kadonneista lapsista*. Pesäpuu ry.

Harrikari, T. 2019. *Lastensuojelun historia - Tutkielma oikeussäätelystä, kulttuurista kerrostumista ja hallinnan murroksista*. Tampere: Vasapaino.

Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 2005. *Tutki ja kirjoita*. 11. painos. Helsinki: Tammi.

Hoikkala, S. 2020. *Historiallinen tapaustutkimus lastensuojelulaitoksen rajoittamis- ja kurinpitokäytännöistä 1950–2000*. Helsinki: Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Heikki Waris -instituutin tutkimuksia 4/2020. Väitöstutkimus. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-5616-91-0> .Viitattu 2.4.2024.

Isoniemi, S. 2019. *Sijaishuoltopaikasta poistuminen ja sinne palaamatta jääminen poliisin lastensuojeluviranomaiselle antaman virka-avun näkökulmasta*. Vaasa: Vaasan yliopisto. Acta Wasaensia 243. Väitöstutkimus. Saatavissa: <https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/8186/978-952-476-865-8.pdf?sequence=2&isAllowed=y> .Viitattu 15.1.2024.

Isoniemi, S. 2023. *Luvaton poissaoleminen sijaishuoltopaikasta: Poliisin antama virka-apu lastensuojeluviranomaisille vuonna 2020*. Helsinki: sosiaali- ja terveysministeriö. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2023:20. Saatavissa: https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/165140/STM_2023_20_J.pdf?sequence=1&isAllowed=y .Viitattu 24.4.2024.

Jokinen, A. & Juhila, K. & Suoninen, E. 2016. *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.

Kansallinen mediatutkimus 2023/lukijamäärät 2023. Helsinki: MediaAuditFinland. Saatavissa: <https://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2023/09/KMT-2023-lukijamaarat.pdf> . Viitattu 15.3.2024.

Kekkonen, O. & Pekkarinen, E. 2024. *Hatkassa lapsen silmin. Analyysi lastensuojelun sijaishuollosta luvatta poistuneiden lasten kyselytutkimuksesta*. Helsinki: Lapsiasianvaltuutettu. Lapsiasianvaltuutetun toimiston julkaisuja 2024:1. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-839-6> .Viitattu 27.4.2024.

Kotisaari, T. 2018. *Yhteinen arviointi ja pirulliset ongelmat lastensuojelussa – Työkaluja johtavalle sosiaalityöntekijälle*. Turku: Turun yliopisto. Lapsi-, nuoriso- ja perhesosiaalityön erikoistumiskoulutus. Lopputyö. Saatavissa: <https://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=0a1b7090-e93f-43a7-a1ef-65093676841c> .Viitattu 12.5.2024.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417> .Viitattu 15.3.2024.

Lehtonen, I. & Télen, J. 2013. *Hatkassa: selvitys nuorten luvattomista poissaoloista ja sijaishuoltopaikkojen toimintakäytännöistä*. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto. Saatavissa: <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Hatkassa.pdf> .Viitattu 20.2.2024.

Malmberg, T. 2018. *Tämä on tyttöjen tauti. Mies ja syömishäiriö Helsingin Sanomissa 1992–2016*. Tampere: Tampereen yliopisto. Sosiaalityö. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201805311875> .Viitattu 15.4.2024.

Perhehoitolaki 263/2015. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150263> .Viitattu 1.2.2024.

Raatikainen, E., Rahikka, A., Saarnio, T. & Vepsä, P. 2020. *Ammattina sosionomi*. 3. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Salenius, P. 2023. *Koulukotisijoitus ja miehen identiteetin rakentuminen -Tutkimus 1950-60-luvulla Järvilinnan vastaanottokotiin ja Pernasaaren koulukotiin sijoitettujen miesten elämäkerrallisista narratiiveista*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. JYU Dissertation 640. Väitöstutkimus. Saatavissa: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/86850/1/978-951-39-9560-7_vaitos16062023.pdf .Viitattu 2.4.2024.

Sandström, I-L. 2020. *Moraalinen järkeily ja yhteydenpidon rajoittaminen sijaishuollossa*. Tampere: Tampereen yliopisto. Sosiaalityö. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202001241533> .Viitattu 2.4.2024.

Selkämaa, A. 2022. *Sosiaalityöntekijöiden tuottamia narratiiveja hatkalaisuudesta - Sijaishuoltopaikasta luvattomasti poissaolevat lapset sosiaalityön näkökulmasta*. Tampere: Tampereen yliopisto. Sosiaalityö. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202210247761> .Viitattu 5.1.2024.

STM. 2020. *Lastensuojelulain muutokset 1.1.2020*. Kuntainfo. Helsinki: sosiaali- ja terveysministeriö. Saatavissa: https://stm.fi/documents/1271139/21203212/Verkkoon_Kuntainfo_lastensuojelulain+muutokset+ja+valtation+rajat+ylittävät+lapsikaappaukset.pdf/f3b47220-32a6-d5c5-8f16-36735622085b/Verkkoon_Kuntainfo_lastensuojelulain+muutokset+ja+valtation+rajat+ylittävät+lapsikaappaukset.pdf?t=1607518034451 .Viitattu 2.5.2024.

Sumuvuori, S. 2019. *Integroitu kirjallisuuskatsaus lapsen sijaishuoltopaikasta karkaamisen syy- ja riskitekijöihin kohdistuvasta kansainvälisestä tutkimustiedosta*. Tampere: Tampereen yliopisto. Sosiaalityö. Pro gradu -tutkielma. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-201910143840> .Viitattu 5.1.2024.

THL. 2024a. *Lastensuojelun käsikirja 2024*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkojulkaisu. Saatavissa: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja> .Viitattu 1.4.2024.

THL. 2024b. Tilastoraportti 9/2024. Lastensuojelu 2023. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Saatavissa: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/148992/Lastensuojelu_2023.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 2.5.2024.

Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. Helsinki: tutkimuseettinen neuvottelukunta.

Vuori, J. 2021. *Mediatekstit*. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/laadullisen-tutkimuksen-aineistot/mediatekstit/> .Viitattu 5.4.2024.

Westlund, O. 2023. Opinnäytetyö/Hatkassa-aihepiiri. Yksityinen sähköposti 21.3.2023. Viestin saaja Ville Rautavuo.

TUTKIMUSAINEISTO

Numero	Päivämäärä	Otsikko	Osasto	Laajuus
1.	4.4.2013	<i>Moni ottaa lastenkodista hatkat</i>	Kotimaa	Pääaihe
2.	29.7.2013	<i>Savon Sanomat: Lapsia karkaa yli 3500 kertaa vuodessa</i>	Kotimaa	Pääaihe
3.	27.10.2013	<i>Lastensuojelun satuttama</i>	Sunnuntai	Maininta
4.	10.4.2014	<i>Huostaanotettu teinityttö haki turvapaikkaa kirkosta Oulussa</i>	-	Pääaihe
5.	25.9.2014	<i>Siiderityttö oppi potkimaan ja kuristamaan</i>	Elämä	Maininta
6.	12.2.2015	<i>Koulukotiin viedään yhä, jos muu ei auta</i>	Kotimaa	Sivuaihe
7.	26.7.2015	<i>Poliisi epäilee: Alaikäiset murhasivat perhekodin ohjaajan</i>	Kotimaa	Sivuaihe
8.	28.7.2015	<i>Koulukotinuorilla usein rankka tausta – ”Jos siellä ei pärjää, edessä on psykiatrinen hoito tai vankila”</i>	Kotimaa	Sivuaihe
9.	9.9.2015	<i>Opettajalta tuli turpaan – tutkijat keräävät kokemuksia lastensuojelun pimeästä puolesta</i>	Tiede	Maininta
10.	26.11.2015	<i>Kaksi Muhoksen perhekodin nuorta saa murhasyytteet</i>	Kotimaa	Sivuaihe
11.	9.12.2015	<i>Syyttäjä: Perhekodin ohjaajan murhasta syytetyt suunnittelivat tekoa pitkään – välineinä imurin putki, pöytälevy ja tv:n johto</i>	Kotimaa	Sivuaihe
12.	8.1.2016	<i>Muhoksen perhekotimurhasta syytetyt määrättiin mielentilatutkimukseen</i>	Kotimaa	Sivuaihe
13.	1.4.2016	<i>Pojan epäillään pahoinpidelleen lastensuojelulaitoksen ohjaajan Ulvilassa</i>	Kotimaa	Sivuaihe
14.	30.6.2016	<i>Kahdelle nuorelle pitkät vankeustuomiot Muhoksen perhekotisurmasta</i>	-	Sivuaihe
15.	12.1.2017	<i>Poliisi: Lastensuojeluyksiköstä karannut tyttö puukotti ohjaajaa hengenvaarallisesti Tampereella</i>	Kotimaa	Pääaihe
16.	15.12.2017	<i>Kahteen päivään vanhemmat eivät kuulleet mitään, sitten Santeri, 18, löytyi kuolleena – päihdekuolemaan liittyy vaiettua häpeää ja syyllisyyttä</i>	Kotimaa	Maininta
17.	19.12.2017	<i>Minna Leskisen poika aloitti huumeidenkäytön 12-vuotiaana – Nyt Leskinen jakaa vertaistukea, sillä konkreettiset neuvot auttoivat häntä itseään hädän hetkellä</i>	Elämä	Maininta
18.	29.5.2018	<i>Olen tavannut lapsia, jotka sylkevät, käyvät päälle ja rikkovat huonekaluja – Miten he saavat tarvittavaa hoitoa tässä sijaishuollon resurssipulassa?</i>	Kolumni	Maininta
19.	24.7.2018	<i>Lapsi ilmestyi kotioven taakse likaisena ja nälkäisenä – Kun lapsi oli suihkussa, äiti soitti poliisit viemään huumeriippuvaisen pojan takaisin laitokseen</i>	Kaupunki	Sivuaihe
20.	31.8.2018	<i>Väkisin riisuttamista, tahallaan ärsyttämistä ja mielivaltaisia rangaistuksia – nuoret kertovat tarkastusraportissa Muhoksen koulukodin karusta arjesta</i>	Kotimaa	Maininta

LIITE 1/2

21.	10.9.2018	<i>"Nopeasti on Corolla pihassa ja porukka hyppii ikkunoista" – Tällaista oli arki pahamaineisessa koulukodissa</i>	Kotimaa	Sivuaihe
22.	12.9.2018	<i>Oma nuoreni tarvitsee koulukodin asettamia rajoja</i>	Mielipide	Maininta
23.	6.10.2018	<i>Lastenkoti on huostaan otettujen lasten koti</i>	-	Maininta
24.	10.11.2018	<i>Kun poliisi Susanna Mara tulee paikalle, nuorisorikolliset eivät juokse karkuun vaan tervehtivät iloisesti ja kertovat kuulumisia – "Minulla on pieni maailmanparannusvietti"</i>	Kaupunki	Maininta
25.	15.1.2019	<i>Syyttäjä: 15-vuotias tyttö suunnitteli lastenkodin ohjaajan tappamista – tarkoitus oli puukottaa ohjaajaa vessareissulla ja paeta</i>	Kotimaa	Pääaihe
26.	27.5.2019	<i>Hatkassa</i>	-	Pääaihe
27.	28.5.2019	<i>Loikalan lastensuojeluyksikön entinen asukas kertoo HS:lle puhekiellosta ja putkamaisesta eristyksestä: "Yritin kertoa epäkohdista"</i>	Kotimaa	Maininta
28.	15.7.2019	<i>Sara jäi ikuisesti kahdeksannelle luokalle – huostaan otetun nuoren koulu jää usein kesken turhaan</i>	Sunnuntai	Sivuaihe
29.	14.7.2019	<i>Huostassa</i>	-	Maininta
30.	22.8.2019	<i>Sosiaalityöntekijä ei uskonut huostaanotetun nuoren kertomusta alastomaksi pakottamisesta – oikeusasiamieheltä huomautus</i>	Kotimaa	Maininta
31.	8.9.2019	<i>Omillaan</i>	-	Pääaihe
32.	8.9.2019	<i>Laki sanoo: Etsittävä viipymättä</i>	Sunnuntai	Pääaihe
33.	14.9.2019	<i>Sijaishuollossa olevan lapsen ei tulisi joutua jonottamaan tarvitsemiaan palveluita</i>	Mielipide	Maininta
34.	13.10.2019	<i>Tätä on lastensuojelun työntekijäkato käytännössä: Vantaalainen perheenäiti piiloutuu suihkuun itkemään, koska kukaan ei auta hänen vaikeasti oireilevaa poikaansa</i>	Kaupunki	Sivuaihe
35.	4.8.2020	<i>Viranomainen pöyristyi tyttöjen nöyryytyksistä hollolalaisessa nuorisokodissa, nyt sen entiset asukkaat kiittävät kovaa kuria – "Suurimpia oivalluksiani oli se, että elämässä on muutakin tekemistä kuin narkata"</i>	Kotimaa	Maininta
36.	7.11.2020	<i>Karkaaminen sijaishuoltopaikasta kertoo nuoren pahoinvoinnista</i>	Mielipide	Pääaihe
37.	8.11.2020	<i>Karanneet nuoret tulee saada nopeammin takaisin nuorisokodin turvaan</i>	Mielipide	Pääaihe
38.	10.11.2020	<i>Alaikäisten tekemien rikosten määrä Helsingissä ei ole kasvussa, paljastavat tilastot – Poliisia huolettavat "hatkaajat" ja lisääntyneet teräseet</i>	Kaupunki	Pääaihe
39.	10.11.2020	<i>Poliisi: Lastensuojelulaitoksista karkaamista ei ole pystytty estämään – alan työntekijät arvostelevat vuoden alussa voimaan tullutta lastensuojelulakia</i>	Politiikka	Maininta
40.	12.11.2020	<i>Vuoden alussa voimaan tullut lastensuojelulaki jakaa mielipiteitä – Hallituspuolueiden mielestä lain vaikutukset tulee selvittää</i>	Politiikka	Sivuaihe

LIITE 1/3

41.	18.11.2020	<i>Sijaishuoltopaikat toivovat viranomaisyhteistyötä hatkanuorten auttamiseksi</i>	Mielipide	Pääaihe
42.	7.12.2020	<i>Koukkuun jäänyt</i>	Perhe	Maininta
43.	18.12.2020	<i>16-vuotiaan pojan surman on herätettävä koko yhteiskunta, sanoo rikosylitarkastaja</i>	-	Sivuaihe
44.	29.12.2020	<i>Koskelan tapahtumat kääntävät katseet kestävämpään epäkohtaan: Suomi epäonnistuu lasten suojelemisessa</i>	-	Sivuaihe
45.	31.12.2020	<i>Hatkaan lähteminen ei ole rikos</i>	Oikaisu	Pääaihe
46.	31.1.2021	<i>Lastensuojelulaitoksesta karkailevan lapsen liikkumista voidaan rajoittaa</i>	Mielipide	Pääaihe
47.	1.2.2021	<i>Karkumatkalla ollut 15-vuotias löi poliisia useita kertoja hedelmäveitsellä – tuomittiin vuodeksi nuorisorangaistukseen</i>	Kaupunki	Pääaihe
48.	4.2.2021	<i>Tyttö halusi paeta lastensuojelulaitoksesta Harjavallassa: Yritys murhata työntekijä muuttui hovioikeudessa yritykseksi tappaa</i>	Kotimaa	Pääaihe
49.	5.2.2021	<i>Suomen vankiloissa voi pian istua poikkeuksellisen monta vakavista rikoksista tuomittua lasta – Asiantuntijat yksimielimielisiä: Lapset eivät kuulu vankilaan</i>	Kaupunki	Maininta
50.	24.2.2021	<i>Palvelujen alasajo on lisännyt nuorten pahoinvointia</i>	Mielipide	Maininta
51.	20.3.2021	<i>Eihän tällaista tapahdu</i>	-	Maininta
52.	21.3.2021	<i>Suljetun kaupungin lapset</i>	-	Maininta
53.	21.4.2021	<i>Leo oli aivan tavallinen lapsi, mutta sitten tapahtui jotain – Huostaan otetun lapsen äiti kertoo, miten kaikki voi mennä pieleen turvallisesta kodista huolimatta</i>	Kotimaa	Sivuaihe
54.	2.5.2021	<i>Päihteet vaihtuivat puntteihin</i>	-	Maininta
55.	6.7.2021	<i>Päätäjien tulee puuttua lasten hatkaamiseen lastensuojelulaitoksista</i>	Mielipide	Pääaihe
56.	7.7.2021	<i>Haluan tämän loppuvan</i>	-	Sivuaihe
57.	13.10.2021	<i>Epidemian aiheuttamat ongelmat näkyvät lastensuojelussa vielä pitkään, sanovat asiantuntijat: ”Ongelmat tulevat ehkä ilmi tipotellen”</i>	Kotimaa	Maininta
58.	14.10.2021	<i>Poliisin virka-apu lastensuojelulle ja sosiaalipäivystykselle säädetään lailla maksuttomaksi</i>	Politiikka	Sivuaihe
59.	12.11.2021	<i>Mies houkutteli Helsingin keskustassa alaikäisiä tyttöjä luokseen ja huumasi uneliaiksi – Törkeistä seksuaalirikoksista yli 9 vuotta vankeutta</i>	Kaupunki	Pääaihe
60.	22.12.2021	<i>Myös vaativaa sijaishuoltoa tarvitsevilla lapsilla on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön</i>	Mielipide	Maininta
61.	14.6.2022	<i>Alaikäisten tekemät ryöstöt ovat yleistyneet, poliisi huolissaan ilmiöstä</i>	Kaupunki	Sivuaihe
62.	4.12.2022	<i>Huonoja sijoituksia</i>	-	Maininta
63.	5.1.2023	<i>Rakas poikamme</i>	-	Sivuaihe

LIITE 1/4

64.	15.3.2023	<i>Selvitys: Aikuiset houkuttelevat nuoria hatkaan</i>	Kaupunki	Pääaihe
65.	1.4.2023	<i>Alaikäisiä ”hatkanuoria” päätyy Suomessa ihmiskaupan uhreiksi</i>	Kotimaa	Pääaihe
66.	26.4.2023	<i>Humalainen tyttö haki apua poikaystävältään Helsingissä – Poika talutti hänet kellariin ja raiskasi</i>	Kaupunki	Maininta
67.	29.4.2023	<i>14-vuotias tyttö ”hatkasi” ja päätyi vanhempien miesten asuntoihin – ”Minulla oli ikään kuin velvollisuus harrastaa seksiä”</i>	Kotimaa	Pääaihe
68.	1.5.2023	<i>Ammattimies</i>	-	Maininta
69.	8.5.2023	<i>Hatkanuorten palauttaminen tyssää usein lainsäädäntöön</i>	Mielipide	Pääaihe
70.	26.5.2023	<i>Hatkanuoret kohtaavat monenlaista leimaamista</i>	-	Pääaihe
71.	3.9.2023	<i>Nuori suuttui sosiaalityöntekijälle niin, että ryhtyi sylkemään ja uhkaamaan tappamisella</i>	Kotimaa	Maininta
72.	25.9.2023	<i>Poliisi kieltäytyi paikantamasta lastenkodista kadonneen puhelinta – Lapsi löytyi myöhemmin kuolleena</i>	Kotimaa	Pääaihe
73.	26.9.2023	<i>Poliisi ei paikantanut hatkanuoren puhelinta, nuori kuoli ”Valitettavasti tässä ei ole mitään uutta”</i>	Kotimaa	Pääaihe
74.	17.11.2023	<i>Meidän on pakko avata silmät</i>	-	Maininta
75.	12.12.2023	<i>Epäilyllä ampujalla on pitkä rikoshistoria – ”Kovaa luettavaa tuon ikäiselle”</i>	Kaupunki	Sivuaihe
76.	13.12.2023	<i>Epäilty ampuja oli hatkassa – Tämä kaikki tapahtumista tiedetään</i>	Kaupunki	Sivuaihe